

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Přímá volba prezidenta ČR v kontextu předvolebních průzkumů

Eva CHROMCOVÁ

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Eva Chromcová

Veřejná správa a regionální rozvoj – c.v. Šumperk

Název práce

Přímá volba prezidenta ČR v kontextu předvolebních průzkumů

Název anglicky

Direct presidential election in the Czech Republic in the context of pre-election polls

Cíle práce

Predikce výsledků voleb je jedna z nejdůležitějších částí voleb samotných. Přesné předvolební výzkumy nejsou důležité jen pro agentury veřejného mínění a politiky, ale i pro sociálněvědní výzkumníky. Poskytují totiž mimo jiné možnost ověřovat přesnost metodologie dotazníkových šetření, které jsou jednou ze zásadních metod sociálních věd.

Výsledky předvolebních průzkumů ovlivňují směr, kterými se ubírají předvolební politické kampaně politiků, ovlivňují rozhodnutí dosud váhajících voličů a mohou mít významný vliv i na konečný výsledek voleb samotných.

Hlavním cílem bakalářské práce je statistický pohled na předvolební průzkumy vybraných agentur, v kontextu přímé volby prezidenta ČR, a posouzení jejich přesnosti. Dílčím cíli jsou: kvantifikace a popis volební účasti; statistický pohled na výsledky voleb na úrovni NUTS 3.

Metodika

Ve svých statistických analýzách bude studentka vycházet především z dat poskytovaných Českým statistickým úřadem a vybranými agenturami realizujícími předvolební průzkumy v ČR. Pro vlastní analýzu dat budou využity vybrané statistické postupy z oblasti testování statistických hypotéz.

Doporučený rozsah práce

40 – 60 stran

Klíčová slova

Přímá volba prezidenta, volební účast, předvolební průzkum, agentury pro výzkumy veřejného mínění, kraje, ČR.

Doporučené zdroje informací

- BUDÍKOVÁ, M., KRÁLOVÁ, M., MAROŠ, B.: Průvodce základními statistickými metodami. Praha: Grada Publishing, 2010. 272 s. ISBN 978-80-247-3243-5.
- CHARVÁT, J., JUST, P.: První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby. Praha: Metropolitan University Prague Press, 2014. 245 s. ISBN 978-80-86855-96-7
- CHARVÁT, J.: Politika volebních reforem v ČR po roce 1989. Praha: Grada Publishing, 2013. 232 s. ISBN 978-80-247-4700-2.
- KREIDL, M.: Porovnání práce výzkumných agentur na základě srovnání validity standardizovaných měřících instrumentů. In: KREJČÍ, Jindřich (ed.): Kvalita výzkumů volebních preferencí. Praha, SoÚ AV ČR 2004, s. 87-96.
- KREJČÍ, O.: Nová kniha o volbách. Praha: Professional Publishing, 2006. ISBN 80-869-4601-0.
- LEBEDA, T., REJČÍ, J., LEONTIYEVA, Y.: Výzkumy volebních preferencí realizované v ČR. In: KREJČÍ, Jindřich (ed.): Kvalita výzkumů volebních preferencí. Praha, SoÚ AV ČR 2004, s. 51-66.
- ŘEZANKOVÁ, H.: Analýza dat z dotazníkových šetření. Professional publishing, Praha 2007. ISBN 978-80-86946-49-8.
- ŠEDO, J.: České prezidentské volby v roce 2013. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. 254 s. ISBN 978-80-7325-325-7.
- VINOPAL, J.: Zdroje zkreslení výzkumů veřejného mínění. Naše společnost, 1, 2003, č. 3-4, s. 18-22.
- ZETTERBERG, H., L.: The Start of Modern Public Opinion Research. In: DONSBACH, Wolfgang – TRAUGOTT, Michael W. (eds.): The Sage Handbook of Public Opinion Research. SAGE 2008, s. 104-112.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Radka Procházková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 28. 5. 2023

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 01. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Přímá volba prezidenta ČR v kontextu předvolebních průzkumů" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní doktorce Radce Procházkové za vedení práce, konzultace a cenné rady, které mi během psaní práce věnovala.

Přímá volba prezidenta ČR v kontextu předvolebních průzkumů

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá statistickou analýzou výsledků volebních modelů u přímé volby prezidenta v roce 2023. V práci je provedena analýza časových řad výsledků volebních modelů agentur zabývajících se průzkumy veřejného mínění v České republice, které byly prováděny během roku 2022 a před samotnými volbami v lednu 2023, a srovnání s reálným výsledkem prezidentských voleb. Dále je provedena analýza závislosti sociodemografických ukazatelů jako jsou nejvyšší dosažené vzdělání nebo obecná míra nezaměstnanosti na volební preference voličů. Z porovnání volebních modelů a reálného výsledku vyplývá, že nejpresnější model sestavila agentura KANTAR. Dále bylo prokázáno, že výše uvedené demografické ukazatele mají středně silný až silný vliv na rozhodování voličů.

Klíčová slova: Přímá volba prezidenta, volební účast, předvolební průzkum, volební model, agentury pro výzkumy veřejného mínění, NUTS 3, lineární regrese.

Direct presidential election in the Czech Republic in the context of pre-election polls

Abstract

Bachelor's thesis is on statistical analysis of the results of election model before direct presidential election in Czech Republic in 2023. Thesis includes an analysis of the time series concerning election model made by agencies for public opinion in the Czech Republic and comparison with the result of direct presidential election. Those election models were done within 2022 and in January 2023. This thesis also includes dependency of social-demographic indicators such as education level or general unemployment rate on voter's electoral preferences. Comparison of the election models and real result of the presidential election shows that the most accurate model was made by KANTAR. It is also visible that voter's preferences are moderate or strongly dependant on demographic indicators above.

Keywords: Direct presidential election, voter turnout, pre-election polling, public opinion research companies, NUTS 3, linear regression.

Obsah

1 Úvod	11
2 Cíl práce a metodika.....	12
2.1 Cíl práce.....	12
2.2 Metodika.....	12
2.2.1 Charakteristika časových řad.....	12
2.2.2 Vybrané postupy analýzy časových řad.....	13
2.2.3 Jednoduchá lineární regrese a korelace.....	15
3 Teoretická část práce.....	18
3.1 Historie voleb českého státu od roku 1918 do současnosti	18
3.2 Volby prezidenta českého státu	21
3.2.1 Volby prezidenta do roku 1989	22
3.2.2 Volby prezidenta po roce 1989.....	23
3.2.3 Přímá volba prezidenta od roku 2013	24
3.3 Historie průzkumů veřejného mínění.....	25
3.3.1 Historie průzkumů veřejného mínění ve světě	25
3.3.2 Historie průzkumů veřejného mínění v Čechách.....	27
3.3.3 Předvolební průzkumy v ČR	29
3.4 Nejvýznamnější agentury pro průzkum veřejného mínění v ČR.....	29
3.4.1 Metodologie používaná agenturami v ČR.....	31
3.5 Socio-ekonomická charakteristika krajů v ČR	33
4 Praktická část práce	40
4.1 Kvalitativní analýza volebních modelů před přímou volbou prezidenta ČR 2023 40	
4.1.1 Diferenciace mezi odhady jednotlivých agentur a reálným výsledkem voleb 44	
4.1.2 Posouzení přesnosti volebních modelů jednotlivých agentur.....	47
4.2 Kvantifikace a popis volební účasti	49
4.3 Statistický pohled na přímou volbu prezidenta ČR na úrovni NUTS3	50
5 Zhodnocení výsledků	55
5.1 Zhodnocení praktické části	55
5.2 Přímá volba prezidenta a volební účast v Evropě.....	56
6 Závěr	57

7	Seznam použitých zdrojů	58
8	Seznam obrázků a grafů.....	65
8.1	Seznam obrázků.....	65
8.2	Seznam tabulek.....	65
8.3	Seznam grafů.....	66
8.4	Seznam příloh.....	66
Přílohy	68

1 Úvod

Právo volit své politické zástupce je jedním ze základních lidských práv v celém světě. I v době komunismu v Čechách bylo volební právo zakořeněno v Ústavě, ačkoliv v této době nešlo o demokratický přístup k možnostem volit, ale o povinnost každého občana, a tudíž volební účast dosahovala skoro sta procent. Od vzniku samostatné České republiky v roce 1993 proto účast klesla, nicméně výsledky voleb mají vypovídající hodnotu o současné politické situaci v zemi.

Volební účast se liší podle druhu voleb a jeho atraktivity pro voliče. Tradičně nejvyšší volební účast bývá v komunálních volbách, které jsou občanům nejbližší a mají největší vliv na jejich život. Největší změnou v oblasti voleb v České republice bylo zavedení přímé volby prezidenta. O tento krok dlouho usilovala politická obec i občané, a proto je i volební účast při volbě prezidenta vyšší než například při volbách do Poslanecké sněmovny.

Před každými důležitými volbami agentury pro průzkum veřejného mínění průběžně provádí dotazníková šetření, na jejichž základu pak sestavují volební modely. Výsledky těchto modelů jsou poté interpretovány veřejnosti a tyto výsledky mohou ovlivnit reálné výsledky hned v několika směrech. Politické strany, týmy kandidátů a ostatní aktivní účastníci politiky mohou tyto výsledky využít jako náповědu, jakým směrem se má dále vyvíjet jejich politická kampaň, jakým způsobem zacílit na voliče dosud nerozhodnuté a přesvědčit je, aby u voleb odevzdali svůj hlas právě jejich kandidátovi. Samotným voličům pak může pomoci v rozhodnutí, zda svůj hlas odevzdají kandidátovi, který má dle modelů největší šanci na vítězství nebo zda svými hlasy podpoří slabšího kandidáta, a zkusí tak předpokládané výsledky voleb zvrátit, či se nakonec rozhodnou nejít k volbám vůbec.

Dalšími faktory, které ovlivňují rozhodování voliče jsou pak sociodemografické ukazatele jako třeba dosažené vzdělání, úroveň nezaměstnanosti v místě bydliště voliče, občanská vybavenost, věk a jiné.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této práce bylo zhodnotit přesnost volebních modelů jednotlivých agentur pro výzkum veřejného mínění tak, jak byly agenturami zveřejňovány v rámci předvolebních průzkumů, v porovnání s reálnými výsledky volby prezidenta ČR. Agentury, které se před prezidentskými volbami v roce 2023 sestavovaly volební modely byly MEDIAN, KANTAR A STEM před 1. kolem a STEM a KANTAR před 2. kolem. Zároveň bylo komparací zhodnoceno, která z agentur poskytla přesnější volební modely.

Dílními cíli bakalářské práce bylo zaprvé pomocí sekundárních dat zveřejněných Českým statistickým úřadem kvantifikovat a popsat volební účast během prezidentských voleb v roce 2023, a zadruhé provedenou analýzou určit na úrovni NUTS 3 sílu závislosti volební účasti na vybraných socio-demografických ukazatelích. Pomocí regresní lineární funkce byly popsány vztahy mezi vybranými ukazateli a výší volební účasti ve 2. kole prezidentských voleb. Za vhodné ukazatele byly vybrány obecná míra nezaměstnanosti, poměr obyvatelstva s nejvýše základním vzděláním a poměr obyvatelstva s vysokoškolským vzděláním. Regresní lineární funkcí byla též popsána závislost mezi výběrem Andreje Babiše či Petra Pavla při 2. kole voleb v poměru k výší volební účasti na úrovni NUTS 3. Pomocí Pearsonova koeficientu byla pro každou z regresních funkcí určena přesnost zvoleného modelu.

2.2 Metodika

2.2.1 Charakteristika časových řad

Blatná (2011, s. 63) k časovým řadám uvádí, že se jedná o: „... řadu hodnot určitého ukazatele uspořádanou z hlediska přirozené časové posloupnosti, tj. od minulosti směrem k přítomnosti. Přitom je nutné, aby věcná náplň ukazatele a jeho prostorové vymezení byly shodné v celém sledovaném období.“. Hindls (2007, s. 246) zase časovou řadou rozumí věcně a prostorově srovnatelná pozorování uspořádaná z hlediska času ve směru od minulosti do současnosti. Díky popsání takto uspořádaných charakteristik a porozumění jejich chování v minulosti lze odhadnout i jejich budoucí chování.

Budíková (2010, s. 260) dělí časové řady na řady okamžikové a intervalové. U okamžikové časové řady mluví o sledování hodnot ukazatele v konkrétním okamžiku, například u vývoje počtu nezaměstnaných v šesti po sobě jdoucích měsících. Zaznamenaná hodnota je součtem všem pozorování za dny v měsíci k poslednímu dni měsíce. U intervalových řad je hodnota pozorována v určitém časovém intervalu.

Hindls (2007, s. 246-251) dělí časové řady ještě konkrétněji. Mimo intervalové a okamžikové časové řady používá i termíny roční (nebo také dlouhodobé) a krátkodobé časové řady, časové řady primárních a sekundárních charakteristik a časové řady naturálních a peněžních ukazatelů. U dlouhodobé řady jsou údaje sledování za období jednoho roku, například roční hodnota HDP, u krátkodobých se sledují ukazatele v kratších časových intervalech (čtvrtletí, měsíc, týden), například index spotřebitelských cen. Dělení časových řad dle primárních charakteristik lze tam, kde je možné s jednotlivými ukazateli jednoznačně pracovat, například počet pracovníků k určitému datu nebo odpracovaná doba. Sekundární charakteristiky vyžadují před užitím úpravu, jedná se tedy nejčastěji o řady poměrných čísel a řady součtové. U časových řad s naturálním vyjádřením charakteristik lze hovořit o velkém omezení využitelnosti, a proto se nejdůležitější ekonomické časové řady vyjadřují pomocí peněžních ukazatelů.

Svatošová a Kába (2020, s. 38) uvádí, že časové řady lze dobře využít tam, kde na ukazatele působí špatně odhadnutelné faktory. Veličina se vlivem těchto faktorů v určitých obdobích mění a tím pádem je její hodnota. K užívání časových řad v praxi píše Hindls (2007, s. 246), že rozptyl je značně široký, od fyziky a biologie přes ekonomii. To vedlo k rozvoji metod analýzy a prognózy časových řad. Ačkoliv se nejedná o jednoduché výpočty, rozvoj a dostupnost statistických softwarů umožnil jeho široké použití v praxi.

2.2.2 Vybrané postupy analýzy časových řad

Dle Hindlse (2007, s. 252, 253) je jako první krok u analýzy časové řady potřeba zorientovat se v charakteru procesu. Pomocí vizuálního rozboru lze již na první pohled rozpoznat dlouhodobou tendenci v průběhu nebo pozorovat periodicky se opakující změny. K hlubšímu porozumění je však třeba správně popsat charakteristiky ukazatele. Mezi elementární charakteristiky se řadí difference různého řádu, tempa růstu, průměry hodnot časové řady, a další. Dle Budíkové (2010, s. 262-264) byly mezi vybrané elementární charakteristiky zařazeny první a druhá absolutní difference, koeficient růstu, průměrný koeficient růstu, bazický index a chronologický průměr.

Löster, Řezanková a Langhamrová (2009, s. 172) k výpočtu první absolutní diference uvádí, že se vyjadřuje pomocí rozdílu dvou sousedních hodnot. Výsledek je pak uváděný ve stejných jednotkách jako sledovaná veličina. První diference časové řady tedy definuje změnu mezi dvěma po sobě jdoucími obdobími.

$$dy_t = y_t - y_{t-1} \quad (2.1)$$

Druhá absolutní diference je dle Blatné (2011, s. 68) vypočítána z rozdílu dvou po sobě jdoucích prvních diferencí.

$$d^{(2)}y_t = dy_t - dy_{t-1} = y_t - 2y_{t-1} + y_{t-2} \quad (2.2)$$

Koeficient růstu pak Blatná (2011, s. 68) popisuje jako podíl hodnoty časové řady v čase T a hodnoty v čase přecházejícím.

$$k_t = \frac{y_t}{y_{t-1}}, \text{ kde } t = 2, 3, \dots, n \quad (2.3)$$

Průměrný koeficient růstu je vypočítán pomocí geometrického průměru jednotlivých koeficientů růstu a popisuje postupnou změnu v časové řadě (Budíková, 2010, s. 263).

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{\frac{y_2}{y_1} * \frac{y_3}{y_2} \dots \frac{y_n}{y_{n-1}}} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (2.4)$$

Bazický index vyjadřuje pokrok hodnot oproti základnímu (bazickému) období (Budíková, 2010, s. 264).

$$k_t = \frac{y_t}{y_0} \quad (2.5)$$

Chronologický průměr dle Hindlse (2007, s. 249) vyjadřuje průměr okamžikových ukazatelů vypočítaný z jejich časové řady. Pokud je délka mezi jednotlivými časovými

okamžiky stejná, jedná se o prostý chronologický průměr. Není-li délka konstantní, je nutné použít vzorec pro vážený chronologický průměr.

$$\bar{y} = \frac{\frac{y_1 + y_2}{2} + \frac{y_2 + y_3}{2} + \dots + \frac{y_{k-1} + y_k}{2}}{k - 1} \quad (2.6)$$

$$\bar{y} = \frac{\frac{y_1 + y_2}{2} * d_1 + \frac{y_2 + y_3}{2} * d_2 + \dots + \frac{y_{k-1} + y_k}{2} * d_{k-1}}{d_1 + d_2 + \dots + d_{k-1}} \quad (2.7)$$

2.2.3 Jednoduchá lineární regrese a korelace

Pro zjištění, zda mezi dvěma a více statistickými znaky existuje závislost, se dle Hindlse a kol (2007, s 170) zabývá regresní a korelační analýza. Cílem tohoto zkoumání je zhodnocení, zda je zde příčinná souvislost mezi jevy. Příčinnou souvislostí se rozumí stav, kdy existence jednoho jevu vyvolá existenci jiného jevu. Hindls a kol. (2007, s. 213) dělí regresi na jednoduchou a vícenásobnou. Jednoduchá regrese vyjadřuje průběh a těsnost závislosti v mezi dvěma kvantitativními znaky, tj. že zkoumá závislost proměnné y na jedné vysvětlující proměnné x. Oproti tomu vícenásobná regrese zkoumá existenci závislosti jedné proměnné y na mnoha vysvětlujících proměnných x_1, x_2, \dots, x_n .

Pomocí regresní analýzy je vytvořena rovnice, dle které lze odhadnout hodnoty sledované veličiny (Budíková, 2010, s. 233). Skalská (2013, s. 131) uvádí, že nejběžnějším postupem pro odhad parametrů regresního modelu je metoda nejmenších čtverců, kdy se minimalizuje účelová funkce S, kde je y_i skutečná hodnota a \hat{y}_i hodnota očekávaná, která vyplyne z regresního modelu.

$$\min! = \sum_{i=1}^n (y_i - \hat{y}_i)^2 = S \quad (2.8)$$

$$S = \sum [y - (b_0 + b_1 x_i)]^2 \quad (2.9)$$

Skalská (2013, s. 131) dále uvádí, že lineární regresní rovnice vyjadřuje závislost proměnné Y na nezávisle proměnné X. V této rovnici jsou dva parametry, b_0 , což je bodový odhad pro β_0 a parametr b_1 , což je bodový odhad pro β_1 . Z odvozené účelové funkce S je

poté vytvořena soustava dvou rovnic, ze kterých jsou poté odvozeny parametry b_0 a b_1 , jejichž dosazením je získána lineární regresní funkce.

$$\beta_0 = \frac{\sum x_i^2 \sum y_i - \sum x_i \sum x_i y_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \quad (2.10)$$

$$\beta_1 = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \quad (2.11)$$

$$y = b_0 + b_1 x \quad (2.12)$$

Pro posouzení vhodnosti funkce Budíková (2010, s. 253) užívá index determinace R^2 , kde \hat{y}_i značí vypočtené hodnoty, y_i sledované hodnoty a M aritmetický průměr sledovaných hodnot. Výsledek se pohybuje v intervalu od nuly do jedné, přičemž čím více se hodnota blíží k jedné, tím je zvolený model přesnější a jedná se o silnou závislost. Naopak čím blíže je model k nule, tím spíše byl zvolen špatně. Neznamená to ovšem, že zde neexistuje souvislost, pouze, že model nebyl vhodně zvolen.

$$R^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - M)^2}{\sum_{i=1}^n (y_i - M)^2} \quad (2.13)$$

Pojem korelace dle Hendla (2012, s. 250, 251) označuje velikost závislosti dvou proměnných. Korelace existuje, jestliže se určité hodnoty jedné proměnné objevují společně s určitými hodnotami druhé proměnné. Budíková (2010, s. 112) uvádí, že jsou-li na sobě dvě veličiny závislé, je třeba nejprve určit, o jaký druh závislosti se jedná. Zvýší-li se jedna i druhá veličina, pak se jedná o vztah přímý. Pokud jedna veličina roste a druhá klesá, pak se jedná o vztah nepřímý. Metoda, která tento vztah do určité míry definuje, se nazývá kovariance náhodných veličin a označuje se s_{xy} . Hendl (2012, s. 253) dále uvádí, že nejvhodnějším způsobem pro zjištění síly závislosti dvou náhodných spojitých proměnných x a y zůstává Pearsonův korelační koeficient. Ten nabývá hodnot v intervalu $[-1; 1]$. Výpočet korelačního koeficientu r spočítáme pomocí kovariance s_{xy} a směrodatných odchylek s_x a s_y obou proměnných.

$$s_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{n - 1} \quad (2.14)$$

$$r_{xy} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y} \quad (2.15)$$

Nejdůležitější vlastnosti Pearsonova korelačního koeficientu lze dle Hendla (2012, s. 254) shrnout do několika bodů: „1. platí $-1 \leq r \leq 1$. 2. Jestliže $|r| = 1$, leží všechny body na nějaké přímce. 3. Jestliže $r = 0$, nazýváme X a Y nekorelované proměnné. Dvě náhodně proměnné jsou tím více korelovány, čím blíže je hodnota r k číslům 1 nebo -1. V tom případě lze vztah obou proměnných dobře vyjádřit přímkou. 4. Jestliže $r < 0$, resp. $r > 0$, tak se Y v průměru zmenšuje, resp. zvětšuje při zvětšování proměnné X . Říkáme, že asociace je záporná, resp. kladná. 5. Pearsonův korelační koeficient vyjadřuje pouze sílu lineárního vztahu. Špatně měří jiné vztahy, jakkoli silné. 6. Korelační koeficient se nezmění, když změněme jednotky měření proměnných X a Y . 7. Podobně jako průměr nebo směrodatná odchylka je korelační koeficient r velmi ovlivněn odlehlými hodnotami. 8. Korelační koeficient r nerozlišuje mezi závisle a nezávisle proměnnou. 9. Korelační koeficient r není úplným popisem dat i při velmi silném lineárním vztahu. 10. Pokud jedna z proměnných nemá náhodný charakter (její hodnoty jsou pevně určeny), není vhodné korelační koeficient použít. 11. Korelace, ať je jakkoli silná, neznamena sama o sobě průkaz příčinného vztahu, tedy toho, že změny proměnné X skutečně působí změny proměnné Y .“.

Hendl (2012, s. 256) dále uvádí, že hodnota korelačního koeficientu je ovlivněna silně odlehlými hodnotami ve výběru. Dále může dojít ze zkreslení ve chvíli, kdy jsou hodnoty X a Y vymezeny v určitém intervalu případně nepřesností metod, kterými byly obě proměnné změřeny. Síla asociace se pak hodnotí dle velikosti korelačního koeficientu r následovně:

Síla asociace	$ r $
malá	0,1-0,3
střední	0,3-0,7
velká	0,7-1,0

3 Teoretická část práce

Možnost volit a být volen je v dnešní demokratické společnosti České republiky považováno za samozřejmost, která je zaručena samostatnou Ústavou ČR (zákon č. 1/1993 Sb.), kde se mimo jiné píše: „*Lid je zdrojem veškeré státní moci, vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní ... občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců; volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem; občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.*“

Dle oficiálního webu Ministerstva vnitra České republiky (MVČR, 2023) lze volební právo dělit na aktivní, tj. právo volit, a pasivní, tj. právo být volen. Rámec obou těchto práv je stanoven zákonem a vždy musí být v souladu se základním principem všeobecnosti práva. Předpokladem vzniku volebního práva jsou tyto podmínky uznání, zaručující realizaci volebního práva jako projev svobodné vůle: **všeobecnost** jakožto právo volit bez ohledu na rasu, pohlaví nebo původ, avšak je nutno splnit podmínky stanovené zákonem (například věk), **rovnost**, kdy jeden volič disponuje jedním hlasem a všechny hlasy mají stejnou váhu, **přímost**, kdy každý volič hlasuje osobně a nezastupitelně a nakonec **tajnost**, kdy nikdo není oprávněn zjišťovat, pro koho volič hlasoval.

3.1 Historie voleb českého státu od roku 1918 do současnosti

Jak píše Gronský (2005, s. 38-40), za podstatný milník v historii voleb českého státu lze považovat vznik Československa v roce 1918. Po rozpadu Rakousko-Uherské monarchie byl pro zajištění plynulosti chodu státu dočasně převzat rakouský a uherský právní řád. Dne 28. října 1918 byl schválen zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. Ten přijal Národní výbor a současně se prohlásil za vládu, správce státu i hlavu státu. Později téhož roku byl tzv. Washingtonskou deklarací Československý stát ustanoven jako parlamentní republika a byla přijata Prozatímní ústava.

První období, kterým se tato práce zabývá, je období **První republiky**. Podle Gerlocha (1996, s. 4) byl v únoru roku 1920 přijat zákon č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky. Národní shromáždění bylo tvořeno dvěma komorami: Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Funkční období poslance trvalo šest let, senátora osm let. Krejčí (2006, s. 201-205) k volebnímu systému píše, že byl založen na stejných principech jako dnes: všeobecnost, rovnost, přímost a tajnost hlasování. Většinový volební

system byl také vyměněn za poměrný, čímž měl být zajištěn multipartismus. Velkou změnou bylo také uzákonění povinnosti volit a přijmout zvolení do Národní shromáždění, vyjma situací uvedených v zákoně.

Dále navazovala **Druhá a Třetí republika**. Toto období komentuje Chytilík a kol. (2009, s. 285-286): po přijetí Mnichovské dohody v roce 1938 byl přijat zákon č. 330/1938 Sb., který svěřoval veškerou moc do rukou vlády a tím prakticky ukončil roli Národního shromáždění. To bylo nakonec rozpuštěno ve chvíli vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Období mezi podepsáním Mnichovské dohody a vyhlášením Protektorátu se označuje termínem Druhá republika. Po dobu trvání Protektorátu se nekonaly žádné volby.

Zimek (2006, s. 80-84) píše, že období Třetí republiky lze datovat do let 1945-1948 a neslo se v duchu vyrovnávání se s událostmi okupace Německem. V tomto období měl prezident pravomoc vydávat dekrety, které se svou platností rovnaly zákonům a které byly jakousi snahou o prozatímní zákonodárství a o obnovu poválečné republiky. V roce 1945 byl vydán dekret č. 47/1945 Sb., kde se uvádí: „*Až do doby, kdy se sejde ústavodárné Národní shromáždění, zvolené podle všeobecného, rovného, přímého a tajného práva hlasovacího a podle zásady poměrného zastoupení, vykonává moc zákonodárnou podle tohoto dekretu pro celé území Československé republiky Prozatímní Národní shromáždění.*“ K ustanovení Národního shromáždění došlo v roce 1946 a jeho hlavním (nikoliv však jediným) úkolem bylo do roku 1948 schválit novou ústavu (Gerloch, 1994, s. 31).

Následoval historicky významný **Únor 1948**. Tyto historické události komentuje Kaplan (2012, s. 35). Po převratu v únoru 1948 se státní moc dostala pod téměř absolutní kontrolu KSČ. Začaly vznikat akční výbory Národní fronty, které se postupně pronikaly do všech úrovní veřejné správy. Začaly se ale zakládat i v soukromých podnicích, školách nebo v demokratických politických stranách. Toto nezákonné jednání bylo zpětně legalizováno zákonem č. 213/1948 Sb., kde se mimo jiné píše: „*Opatření akčních výborů ... která směřovala k ochraně nebo k zabezpečení lidově-demokratického zřízení nebo k očistě veřejného života, jsou po právu, a to i v těch případech, kde by jinak nebyla v souladu s příslušnými předpisy.*“.

Téhož roku byl také schválen zákon č. 75/1948 Sb., který ustanovuje nový volební řád, který obsahoval několik novinek a zároveň ponechával některé předchozí paragrafy: „*Právo voliti poslance přísluší všem státním občanům Československé republiky, kteří splňují podmínky pro zápis do voličských seznamů ... a kteří nejsou vyloučeni z práva voliti ... Z práva voliti jsou vyloučeni, kdo jsou vyloučeni ze zápisu do voličských seznamů nebo se do*

nich nezapisují ... Volební právo vykonati nesmějí ti, u jejichž zápisu ve stálých seznamech voličských je poznamenána překážka výkonu volebního práva ... Každý volič je povinen volby se zúčastniti ... Volič sám vloží hlasovací lístek do obálky. Může k tomu použití prostoru tak odděleného, aby nemohl býti pozorován.“. Jak vyloučení z možnosti vykonání volebního hlasování, tak například uzákonění pouze možnosti, nikoliv povinnosti vložit hlasovací lístek do urny za plentou lze považovat za jakousi formu manipulace s volbami a tlakem na volbu Komunistické strany. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb. byl nakonec schválen, ale jak uvádí Smutný a Tomeš (1996, s. 210-219), tehdejší prezident Beneš měl k návrhu mnoho připomínek. Jedním z největších prohřešků viděl v absenci volebního a ústavního soudu, což vážně narušovalo kontrolní mechanismy. Zároveň kritizoval neurčitost, jakou byl návrh sepsán, a možnost různých výkladů, což je proti samotnému principu Ústavy. Beneš proto návrh podepsat odmítl a vzápětí podal demisi. Návrh zákona za něj v pověření podepsal Gottwald, a tím položil základ pro změnu právního řádu poplatnému komunistickému režimu.

Další výraznou změnu ve volebním systému lze zaznamenat v roce 1954, kdy byl schválen zákon č. 27/1954 Sb., ve kterém již není uvedena volební povinnost. Další změna byl návrat k většinovému volebnímu systému a podmínkou pro zvolení byla absolutní většina všech hlasů (Chytilík, 2009, s. 287). V roce 1960 pak byla přijata socialistická ústava č. 100/1960 Sb., kde byla úprav vedení státu zdůrazněna i vedoucí úloha KSČ v zemi: *„My, pracující lid Československa prohlašujeme slavnostně: Společenské zřízení, za které bojovaly celé generace našich dělníků i ostatních pracujících ... stalo se pod vedením Komunistické strany Československa skutečností i u nás. Socialismus v naší vlasti zvítězí!!! ... Národní shromáždění je nejvyšším orgánem státní moci Československé socialistické republiky. Je jediným celostátním zákonodárným sborem ... Národní shromáždění se volí na dobu čtyř let Národní shromáždění má 300 poslanců, kteří jsou lidem voleni, lidu odpovědní a mohou být lidem odvoláni... President republiky je odpovědný z výkonu své funkce Národnímu shromáždění.“.*

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci pak proměňuje Národní shromáždění následovně: *„Nejvyšším orgánem státní moci a jediným zákonodárným sborem Československé socialistické republiky je Federální shromáždění ... tvoří dvě sněmovny: Sněmovna lidu a Sněmovna národů. Obě sněmovny jsou rovnoprávné.“.* Tento zákon platil až do revoluce v roce 1989.

Důležitým milníkem v historii republiky je 17. listopad 1989, označovaný jako **Sametová revoluce**. S tímto datem je také spojen pád komunistického režimu v zemi. Mezi hesly revoluce bylo i „svobodné volby“, proto byl jedním z prvních přijatých zákonů č. 135/1989 Sb., který rušil Ústavou zakotvenou pozici KSČ v zemi, a č. 183/1989 Sb. o volbě nových poslanců (Gerloch, 1996, s. 56). Krejčí (2006, s. 257-260) dále uvádí, že první svobodné volby do Federálního shromáždění proběhly v půlce roku 1990. V roce 1991 pak proběhlo schválení Listiny základních práv a svobod, která zařazuje volební právo občanů mezi základní práva a svobody.

Současné období lze pojmenovat jako **Samostatná Česká republika**. V prosinci 1992 Česká národní rada schválila ústavní zákon č. 542/1992 Sb., týkající se zániku Československé federativní republiky a Ústavu ČR (zákon č. 1/1993 Sb.) která je v mírných obměnách platná dodnes. Ta mimo jiné stanovuje Parlament ČR jakožto nejvyšší zákonodárný orgán, rozdělený na dvě komory (Poslanecká sněmovna a Senát). Česká národní rada se mění na Poslaneckou sněmovnu. Funkční období poslance je čtyřleté, senátorské pak šestileté.

3.2 Volby prezidenta českého státu

V Ústavě ČR (zákon č. 1/1993 sb.) se v článcích 54-66 uvádí: „*Prezident republiky je hlavou státu ... Volební období prezidenta republiky trvá pět let a začíná dnem složení slibu ... Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou...*“

Ministerstvo vnitra ČR (MVČR, 2023) pak k prezidentským volbám píše, že kandidovat na prezidenta může každý občan ČR, který alespoň ve druhý den voleb dosáhne věku 40 let a ve dnech voleb není omezen ve svéprávnosti k výkonu volebního práva.

Hloušek a kol. (2018, s. 83-88) ke zřízení České republiky píší, že je republikou parlamentní, což charakterizuje především úzké propojení legislativy a vlády. Výkonnou moc zde reprezentuje premiér (předseda Vlády) a jeho výkon je vázán na podporu Parlamentu. Pro funkci prezidenta tudíž vyplývá, že hlava státu není součástí Vlády a je především postavou formální, kdy jejím hlavním úkolem je potvrzování rozhodnutí provedených ostatními institucemi exekutivy.

3.2.1 Volby prezidenta do roku 1989

Tabery (2008, s. 15-17) k prezidentským volbám napsal, že vznikem samostatného československého státu v roce 1918 a přijetím Prozatímní ústavy vznikla i nutnost ustanovení hlavy státu. Tou se po volbách 14. listopadu 1918 stal T. G. Masaryk, který se sám na tvorbě nové ústavy podílel. Společně s E. Benešem a A. Švehlou prosazoval větší prezidentské pravomoci, než jaké mu byly ústavně přirknuty.

I díky jejich zásluze byl schválen zákon č. 271/1919 Sb., který upravoval uspořádání a pravomoci státních orgánů. Výkonná moc byla svěřena výhradně vládě, zatímco prezident měl za úkol hlavně reprezentovat stát navenek a stejně jako dnes vetovat zákony nebo například jmenovat soudce či profesory (Gronský, 2005, s. 38-40).

Schelle a Tauchen (2013, s. 542-544) píší, že T. G. Masaryk měl velice blízko k americkému státu, který ho mimo jiné inspiroval ke snaze co nejvíce se přiblížit jejich systému prezidentských voleb a postavě prezidenta jakožto nejsilnějšímu orgánu státu. Tato diskuze probíhala v Československu v podstatě hned od založení státu až do abdikace T. G. Masaryka v polovině 30. let 19. století.

Způsob volby prezidenta byl specifikován v zákoně č. 161/1920 Sb.: „*Národní shromáždění svolává k volbě presidenta republiky předseda vlády ... Volba koná se ve schůzi veřejné bez jakékoli debaty. Hlasuje se lístky ... Volba může se platně konati za přítomnosti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů jak poslanecké sněmovny, tak i senátu v den volby ... Při prvním hlasování rozhoduje třípětinová většina hlasů přítomných... Nedosáhne-li se tohoto výsledku při prvním hlasování, hlasuje se po druhé. Nemá-li ani druhé hlasování výsledku, koná se užší volba mezi dvěma kandidáty, kteří při druhém hlasování dosáhli největšího počtu hlasů.*“

Na základě tohoto zákona probíhaly volby prezidenta země za stejných podmínek až do roku 1939, kdy tehdejší prezident Emil Hácha v Berlíně podepsal protokol, kterým světil pravomoci o rozhodování vůdci Německé říše a napomohl tak vzniku Protektorátu Čechy a Morava, nutno podotknout, že tento krok byl protiústavní (Pavlíček, 2008, s. 90-91). Po podpisu protokolu sice i nadále hlavou státu zůstával prezident, avšak veškeré jeho kroky musí nejprve potvrdit říšský protektor v Čechách a na Moravě (Zimek, 2006, s. 96-97).

Po druhé světové válce byla přijata Ústava Československé republiky (zákon č. 150/1948 Sb.), kde se v Článku VI uvádí: „*V čele státu je president republiky, volený Národním shromážděním na dobu sedmi let.*“ a dále zákon č. 152/1948 Sb., který se v otázce

volby prezidenta v mnoha ohledech podobá zákonům v předválečném období: „*Prezidenta republiky volí Národní shromáždění ... K platnosti volby je třeba, aby v čas volby byla ve schůzi přítomna nadpoloviční většina poslanců ... Volba se koná ve veřejné schůzi bez rozpravy ... Před první volbou může skupina nejméně 100 poslanců navrhnout společného kandidáta na úřad prezidenta republiky. Je-li podán jen jeden takový návrh, vykoná se první volba zdvižením ruky nebo povstáním.*“

Pravděpodobně nejvýraznější změna proběhla v roce 1960 přijetím Ústavního zákona č. 100/1960 Sb., kde bylo psáno „*V čele státu je prezident republiky, volený Národním shromážděním ... President republiky je odpovědný z výkonu své funkce Národnímu shromáždění ... podpisuje zákony Národního shromáždění a zákonná opatření jeho předsednictva ... má právo podávat Národnímu shromáždění zprávy o stavu republiky a o závažných otázkách politických, předkládat mu návrhy potřebných opatření a být přítomen schůzím Národního shromáždění ... President republiky je volen na období pěti let.*“

V roce 1968 byl vyhlášen zákon č. 143/1968 Sb., kde je k prezidentským volbám a pravomocem uvedeno: „*V čele Československé socialistické republiky je prezident. Volí ho Federální shromáždění ... President Československé socialistické republiky je za výkon své funkce odpovědný Federálnímu shromáždění ... může rozpustit Federální shromáždění, jde-li o případ uvedený v čl. 44 odst. 5.*“ Dle tohoto zákona byl prezident volen až do revoluce v roce 1989.

3.2.2 Volby prezidenta po roce 1989

Po Sametové revoluci abdikoval 10. prosince 1989 tehdejší prezident Husák a na jeho místo byl v prosinci téhož roku Federálním shromážděním jednomyslně zvolen Václav Havel. Následující kroky byly zaneseny do zákona č. 161/1989 Sb., který se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb.: „*President je volen na období pěti let ... Funkční období prezidenta, zvoleného po svobodných demokratických volbách do Federálního shromáždění v roce 1990 však bude trvat 24 měsíců ... Volba prezidenta Československé socialistické republiky se koná v posledních 14 dnech funkčního období prezidenta ... Funkční období takto zvoleného prezidenta končí do 40 dnů po ustavení nového Federálního shromáždění zvoleného ve svobodných, demokratických volbách.*“

Součástí demokratických voleb v roce 1990 byla i nová volba prezidenta, kterým se opět stal Václav Havel. Zákon č. 45/1990 Sb. uvádí: „*Volební období Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSSR, které budou zvoleny ve volbách v roce*

1990, bude trvat 24 měsíců.“. Jak píše Gronský (2007, s. 459-461), další volby se konaly v roce 1992 a vzhledem k neshodě mezi českou a slovenskou federativní vládou Václav Havel nezískal dostatečný počet hlasů. Dočasně však v čele státu zůstal, než později z této funkce odstoupil. Po rozpadu federace se v roce 1993 konaly nové prezidentské volby, kde byl v tajném hlasování Václav Havel zvolen prvním prezidentem samostatné České republiky. Funkci a způsob volby prezidenta ustanovil ústavní zákon č. 1/1993 Sb., který platil beze změny až do roku 2012.

3.2.3 Přímá volba prezidenta od roku 2013

K dalším událostem se vyjadřují Charvát a Just (2014, s. 9, 13, 43-49). V roce 2012 došlo k pravděpodobně nejvýraznější ústavní změně v historii samostatné České republiky. Tou změnou bylo uzákonění přímé volby prezidenta republiky. Tomuto uzákonění předcházely mnohaleté politické diskuze, které mají své počátky ještě před rokem 1989, a vždy se pravidelně opakovaly v období konání prezidentských voleb. Poslední, úspěšný návrh na zavedení přímé volby byl v Poslanecké sněmovně předložen Vládou premiéra Nečase dne 29. června 2011. V tomto návrhu bylo upřesněno mnoho nejasností, kvůli kterým předchozí návrhy neprošly schvalováním. Ani tento návrh neprošel prvním čtením v Poslanecké sněmovně a byl vrácen k přepracování. Ve druhém čtení byl návrh taktéž vrácen s pozměňovacími návrhy. Návrh prošel až ve třetím čtení, a tak byla novela zákona postoupena Senátu PČR. Tam byla sice podrobena velké kritice, avšak závěrečným hlasováním návrh novely prošel, takže byl dále doručen k rukám tehdejšího prezidenta Václava Klause, načež byl schválený zákon doručen premiéru Petru Nečasovi. Zákon byl vyhlášen 12. března 2012 pod číslem 71/2012 Sb. s účinností od 1. října 2012.

Ústavní zákon 71/2012 Sb. mimo jiné uvádí: „*Prezident republiky je volen v přímých volbách... Volba prezidenta republiky se koná tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva... Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Není-li takový kandidát, koná se za čtrnáct dnů po začátku prvního kola volby druhé kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby... Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který obdržel ve druhém kole volby nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů ...Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let... Volba prezidenta republiky se koná v posledních šedesáti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky, nejpozději však třicet dnů před uplynutím volebního období*

úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba prezidenta republiky do devadesáti dnů... Volbu prezidenta republiky vyhláší předseda Senátu nejpozději devadesát dnů před jejím konáním.“

3.3 Historie průzkumů veřejného mínění

Huntová (2013) píše, že průzkumy veřejného mínění mapují širokou škálu názorů veřejnosti na politickou situaci, podporu politických stran a kandidátů a dále také různé názory na sociální a politické otázky. Výstupy z takových šetření ukazují snímek názorů občanů v okamžiku dotazování a tyto pak mohou být nástrojem pro směr vedení politických debat a odhadování chování voličů. V Sociologické encyklopedii (2020) je k heslu **mínění veřejné** uvedeno: *„koncept mínění vztahovaný k veřejnosti, který se používá v s-gii, soc. psychologii, politologii, filozofii, teorii komunikace, žurnalistice apod. ... V současné době nepanuje shoda v tom, co m.v. přesně je a jaké funkce plní, ani v tom, co je jeho subjektem a objektem. ... Přesto je m.v. všeobecně považováno za význ. spol. jev ovlivňující jak vědomí a chování jedinců a skupin, tak společnost samu.“*

3.3.1 Historie průzkumů veřejného mínění ve světě

Šubrt (1992, s. 27) píše, že počátky empirického výzkumu veřejného mínění lze datovat do poloviny 30. let 20. století ve Spojených státech amerických, a jsou spjaty zejména s Georgem Gallupem. Zatímco dřívější postoj bral veřejné mínění jako jakousi nadindividuální entitu, nyní se pracovalo s teorií individuálních postojů a vysvětlením, že veřejné mínění není jen prostým součtem těchto postojů, ale že zde existují vzájemné vztahy, které vytvářejí jakousi formu organizace. Šubrt se odkazuje i na Pospíšila (1946, s. 3-4): *„Teoreticky existuje v určitém sociálním celku tolik různých postojů, kolik je v něm jedinců, čili ... každý člověk má svůj vlastní od jiného odlišný „obraz“ okolního světa, Avšak zkušenost učí, že ... vlivem záměrného působení jsou navozovány v mnoha příslušnicích téhož sociálního celku v některých věcech postoje totožné či téměř totožné, a tak se utvářejí skupiny lidí ... zaujímajících k určité otázce či věci stejný postoj. A to je svrchovaně důležité, neboť jen tak je možný život ve společnosti! ... Kdyby nebylo těchto hromadných postojů, alespoň k některým otázkám či věcem, neexistovalo by ani to, čemu jsme si zvykli říkat veřejné mínění, ...“*

Ve Spojených státech probíhaly předvolební průzkumy už před Gallupovým zkoumáním. Hillygus (2011, s. 964) o nich píše, že minimálně od prezidentských voleb v roce 1824 probíhaly nevědecké pokusy o předvolební průzkumy, které se dělaly v různých tavernách, služebnách místních policií nebo na městských setkáních. Jak uvádí Lusinchi (2012, s. 25-27), na tyto laické snahy navazuje se svými masovými předvolebními průzkumy společnost Literary Digest. Ta obesílala hlasovacími lístky adresy občanů podle telefonního seznamu, předplatného časopisů či podle registru automobilů. Získala tak obrovský vzorek dotazníků, z nich předpovídala výsledky voleb. Tento způsob ovšem přispěl k tomu, že několik dní před prezidentskými volbami v roce 1936 předpověděla společnost jako vítěze Landona s 54 procenty, zatímco Roosevelt měl skončit se 41 procenty jako druhý. Výsledek voleb ovšem přinesl překvapení: nejen, že prezidentem se stal Roosevelt, ale předpověď se oproti skutečnosti lišila o 20 procent. Nejvýznamnější příčina selhání předpovědi Literary Digest byl s největší pravděpodobností chybný úsudek při vybírání reprezentativního vzorku. Společnost sice obesílala 10 milionů občanů, z nichž zpět obdrželi zhruba 2 miliony lístků, avšak ta část společnosti, která vlastní automobil či domácí telefon, se bez nadsázky dala řadit k vyšší společnosti a hlasy té nižší vůbec nebyly zohledněny.

Souběžně s průzkumem Literary Digest prováděl pod záštitou American Institute of Public opinion výzkum George Gallup. Ten měl teorii, že není potřeba takto obsáhlý vzorek obyvatelstva a že i v zemi s tolik obyvateli, jako jsou Spojené státy, stačí pro přesnější předpověď vzorek mnohem menší počet respondentů, pokud je správně proveden jejich výběr. Na základě kvótního výběru správně předpověděl již výsledek voleb v roce 1932 a tento úspěch potvrdil i v roce 1936. Na rozdíl od Literary Digest správně předpověděl, že prezidentem se stane Roosevelt. Jak uvádí Rhodes (2022), tyto průzkumy daly základ moderním předvolebním průzkumům. V roce 1941 Australina Public Opinion Polls použili stejnou metodu výběru vzorku pro různé druhy dotazování. Po úspěšném předpovězení výsledků voleb v roce 1943 se na dlouhou dobu stal Gallupův způsob součástí australské politické kultury.

Další významnou osobností v metodologii průzkumů veřejného mínění byl Hadley Cantril. Jak uvádí Mišovič (2014, s. 45), zaměřil se na koncept vědeckého zkoumání veřejného mínění s důrazem na sociologickou a psychologickou perspektivu. Společně s H. Childsem v roce 1937 založili klíčový odborný časopis Public Opinion Quarterly. Jako první rovněž propojil politické mínění jednotlivce s jeho sociodemografickými aspekty a umístil

je v americkém ideologickém spektru. Tyto techniky od 80. let 20. století výrazně napomohly ke změně volebních kampaní ve Spojených státech (Simpson, 1994, s. 80).

Jeřábek (1997, s. 42-65) píše, že s Cantrilem spolupracoval i Paul Felix Lazarsfeld. Lazarsfeld začal svůj empirický výzkum ve vídeňské rozhlasové společnosti Radio Verkehrs AG. Díky úspěšnosti tohoto projektu se poté věnoval dalším výzkumům v oblasti médií: rozhlasová vysílání, výzkum v oblasti čtenosti časopisu ve Spojených státech a další. Jeho největší projekt byl Princeton Radio Project. Hlavní témata, kterými se Lazarsfeld v tomto projektu zabýval, byly vztahy mezi rozhlasovým vysíláním a tištěnými médii. Prováděl analýzy spokojenosti posluchačů s programem. V oblastní volebních preferencí pak přední místo zaujímá výzkum, kdy byl senátoru nominovanému na funkci člena nejvyššího soudu prokázán vztah ke Ku-Klux-Klanu. Po několikátýdenní veřejné debatě přistoupil tento senátor k rozhlasovému projevu a Lazarsfeld poté zkoumal, zda u voličů při rozhodování hrálo roli, zda tento projev poslouchali, či nikoliv.

3.3.2 Historie průzkumů veřejného mínění v Čechách

Adamec (1966, s. 1-3) uvádí, že počátky předvolebních průzkumů v Čechách se datují už do roku 1946, kdy byl založen Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Ten se jimi zabýval do roku 1950. ÚVVM ve svém časopise Veřejné mínění snažil čtenářům pomoci porovnávat jejich prožitky se statistickými údaji a jinak vědecky ověřenými fakty. První předvolební průzkum provedl ÚVVM v roce 1946. Průzkum probíhal ve dvou fázích a jeho výsledky byly uloženy u notáře a zveřejněny až po výsledcích voleb. Srovnáním průzkumů a výsledků voleb bylo zjištěno, že použitá metodika byla vcelku bez větších chyb a toto šetření bylo jedno z nejpřesnějších, které kdy ústav provedl. Zveřejnění výsledků těchto předpovědí vyvolalo velký ohlas v tisku a tím se popularita ústavu značně zvýšila.

Bečvář (1998) napsal, že po předchozím úspěchu se ústav připravil k dalšímu průzkumu, tentokrát k volbám v roce 1948. Došlé dotazníky však byly zabaveny z moci úřední a ke strojní sumarizaci tak nikdy nedošlo. Veškerá dokumentace ústavu byla zabavena, zničena a jeho výzkumní pracovníci perzekvováni. Tím činnost ústavu v roce 1950 prakticky skončila.

O dalším působení ústavu píše Vávra a Čížek (2020, s. 14-15). Fungování ústavu bylo obnoveno v roce 1967 pod názvem Ústav pro výzkum veřejného mínění ČAV. V roce 1972 byla instituce přesunuta pod statistický úřad a název se změnil na Kabinet pro výzkum veřejného mínění FSÚ, od roku 1978 pak Ústav pro výzkum veřejného mínění FSÚ.

Obnovení ústavu byla reakce na vzrůstající zájem o sociologii. Ústav měl fungovat jako akademické pracoviště. Od roku 1968 po celé období normalizace byl chod ústavu ovlivněn politickými zásahy, ať už odchodem akademiků z politických důvodů nebo omezením témat pro výzkum. To se změnilo na přelomu 70. a 80. let s nástupem nového ředitele, který zesílil tlak na akademickou aktivitu pracovníků. V roce 1989 pak iniciativa, která usilovala o změny v oblasti sociologie a výzkumu společnosti, požadovala změnu vedení a činnosti ústavu tak, aby byl výzkum veřejného mínění chápán jako součást sociologie. Tyto návrhy byly vyslyšeny, a tak ústav nově změnil jméno na Institut pro výzkum veřejného mínění. Na začátku tisíciletí se jméno opět změnilo, tentokrát na Centrum pro výzkum veřejného mínění a stalo se součástí Sociologického ústavu Akademie věd České republiky.

Jungová (2009, s. 201-202) píše, že po Sametové revoluci v roce 1989 se na poli výzkumů veřejného mínění objevilo několik nových agentur, většinou komerčního charakteru. Zabývaly se převážně politickými otázkami, neboť toto téma po revoluci ve společnosti rezonovalo nejvíce. Do popředí se dostaly politické postoje, stejně jako voličské preference v době, kdy se formovaly nové politické strany. Mnoho těchto agentur fungovalo jen krátce, ale některé se vypracovaly v renomované společnosti a fungují dodnes.

Na webových stránkách neziskového sdružení SIMAR (SIMAR, 2023), se uvádí, že sdružení SIMAR (Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění) funguje v České republice od roku 1994. Toto dobrovolné sdružení agentur pro výzkum trhu si především klade za cíl, aby činnost členských subjektů byla v souladu s všeobecně uznávanými etickými zásadami. Ve stanovách spolku SIMAR se lze dočíst několika bodů, na nichž subjekty zakládají svou činnost: Legislativa, od které požadují podpůrný charakter. Jako základ etického chování považují odpovědnost, spolehlivost a zákonné jednání. Zákony nejen dodržují, ale zároveň pomáhají zdokonalovat. V konkurenčním boji jednájí čestně bez nekalé soutěže či náznaků kartelových dohod. Dodržují důstojné zaměstnanecké klima. Během vlastních výzkumných činností využívají standardní vědecké postupy při sběru, analýze i interpretaci dat. Umožňují kontrolu svých výzkumů, dodržují nezbytné stanovy k ochraně osobních údajů a zveřejňují veškeré informace, které jsou významné pro posouzení kvality prezentovaných výsledků. Hlavní snahou je v maximální možné míře informovat veřejnost o metodách výzkumu, postupech pro zaručení reprezentativnosti výsledků a tím se snaží neustále zlepšovat image a prestiž výzkumů.

3.3.3 Předvolební průzkumy v ČR

Vinopal (2006, s. 3) k historickému vývoji píše, že absence předvolebních průzkumů před rokem 1989 sice měla na svědomí téměř nemožnost praktického provádění šetření, ale na druhou stranu tím výzkumníkům poskytla možnost rozvíjet metodologickou stránku kvantitativního sociologického zkoumání dotazníkovým šetřením. Zároveň sledováním a analýzou předvolebních průzkumů v západních demokratických státech dala základ pro sestavení modelů volebního chování, které pak mohly být aplikovány v průzkumech po roce 1989.

Volební průzkum, nebo také volební model, je pravděpodobně nejsledovanější druh průzkumu veřejného mínění ve všech demokratických zemích vůbec. Zatímco volební prognóza je předpověď výsledků voleb, volební průzkum není nic jiného než odhad výsledků voleb, pokud by se konaly v okamžiku provádění výzkumu (Chábová, 2013, s. 25). Cílem volebních průzkumů je zmapování aktuálních voličských preferencí.

Čermáková s Gajdukovou (2021) ve svém článku uvádí, že předvolební průzkumy nemohou být brány jako relevantní predikce výsledků voleb, zejména protože v modelu není možno zahrnout události, ke kterým teprve dojde. Ve stejném článku je citován sociolog Pilnáček, který uvádí, že čím blíže volbám je průzkum prováděn, tím přesnější výsledek průzkumu je. Výzkum z posledního týdne před volbami bývá zhruba dvakrát přesnější než měsíc před volbami. Nálada ve společnosti se mění poměrně rychle a zhruba 15 procent voličů se ještě v den voleb rozhoduje, koho bude volit. Poslední týden před volbami je nerozhodnutých ještě zhruba 20 procent voličů. I z toho důvodu se volební průzkumy nesmí provádět méně než čtyři dny před volbami, aby průzkum neovlivnil rozhodování lidí do té míry, kdy zvolí stranu ne podle preferencí, ale podle šancí na umístění.

3.4 Nejvýznamnější agentury pro průzkum veřejného mínění v ČR

Nejvýznamnější agentury pro průzkum veřejného mínění působící v České republice jsou CVVM, MEDIAN, KANTAR CZ a STEM.

Obrázek 1: Logo Centra pro výzkum veřejného mínění

Zdroj: CVVM (2023)

Ke svým počátkům **CVVM** (CVVM, 2023) uvádí, že se datují už do roku 1946, tenkrát pod názvem Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné CVVM funguje od roku 2001, kdy se jeho předchůdce Institut pro výzkum veřejného mínění přesunul z Československého ústavu pro výzkum veřejného mínění pod Sociologický ústav AV ČR. Hlavní náplní tohoto výzkumného oddělení je projekt Naše společnost, kde se provádí deset šetření ročně. Průzkum veřejného mínění je prováděn na reprezentativním vzorku české populace od 15 let věku s minimální účastí 1000 respondentů. Tyto průzkumy obsahují širokou škálu témat, ať už politických, ekonomických nebo společenských. Svou práci prezentuje CVVM pravidelně formou tiskových informací v počtu zhruba 15 měsíčně a také několika tiskovými konferencemi v průběhu roku.

Obrázek 2: Logo agentury Median s. r. o.

Zdroj: MEDIAN (2023)

Dle stránek společnosti **Median** s.r.o. (MEDIAN, 2023) byla založena v roce 1993. Tato výzkumná agentura se převážně zaměřuje na výzkum médií a mediálního zásahu (čtenost tisku, poslechovost rozhlasu a sledování televize). Společnost se také věnuje vývoji vlastního softwaru a tím se řadí mezi přední vývojáře v této oblasti. V letech 1996 a 1997 zavedli nové metody sběru informací – CATI a CAPI. Dotazníková šetření jsou v případě CATI prováděna telefonicky, v případě CAPI přes počítač. Společnost od roku 2006 každý měsíc publikuje i voličské preference (Jungová, 2009, s. 202).

Obrázek 3: Logo agentury Kantar group

KANTAR

Zdroj: KANTAR (2023)

Agentura **Kantar CZ** (Kantar, 2023) je součástí globální společnosti Kantar Group, která byla založena v roce 1992 a ve 100 zemích má přes 30 000 zaměstnanců. Pod jménem Kantar CZ fungují od roku 2017 výzkumné společnosti Millward Brown a TNS Aisa, které na českém trhu působí více než 20 let. Od roku 2013 spolupracuje společnost Kantar s veřejnoprávní Českou televizí na předvolebních průzkumech voličských preferencí.

Obrázek 4: Logo agentury STEM

Zdroj: STEM/MARK (2023)

STEM (STEM/MARK, 2023) je agentura, která funguje od roku 1994 v různých oblastech marketingového výzkumu. Její název je zkratka pro Science, Technology, Engeneering, Mathematics a celý název je STEM/MARK. Mají panely respondentů v pěti zemích – Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko a Bulharsko. V těchto zemích je celkem přes 150 000 respondentů a ročně vyplní přes 2 miliony dotazníků Podle Chábové (2013, s. 25) tvoří předvolební průzkumy zhruba 20 procent obrátu firmy. Tyto průzkumy uvádí každý měsíc, vyjma července a srpna.

3.4.1 Metodologie používaná agenturami v ČR

Obrázek 5: Logo sdružení SIMAR

Zdroj: SIMAR (2023)

Chábová (2013, s. 26) k metodologii píše, že pro srovnatelnost výsledků předvolebních průzkumů je třeba, aby byla metodologie šetření standardizována. To v České republice zajišťuje sdružení SIMAR, které vychází z pravidel ESOMARu. ESOMAR je světová asociace profesionálů v marketingovém výzkumu a výzkumu veřejného mínění. Z výše uvedených agentur jsou členy SIMARu CVVM, Median a Kantar CZ. Se SIMARem ale u předvolebních průzkumů spolupracují i nečlenské agentury. U předvolebních průzkumů je v České republice nejčastěji volen kvótní (nepravděpodobnostní) výběr, pouze Median provádí výzkum metodou pravděpodobnostního výběru. Důvodem volby kvótního výběru je především finanční a časová úspora ve srovnání s pravděpodobnostním výběrem.

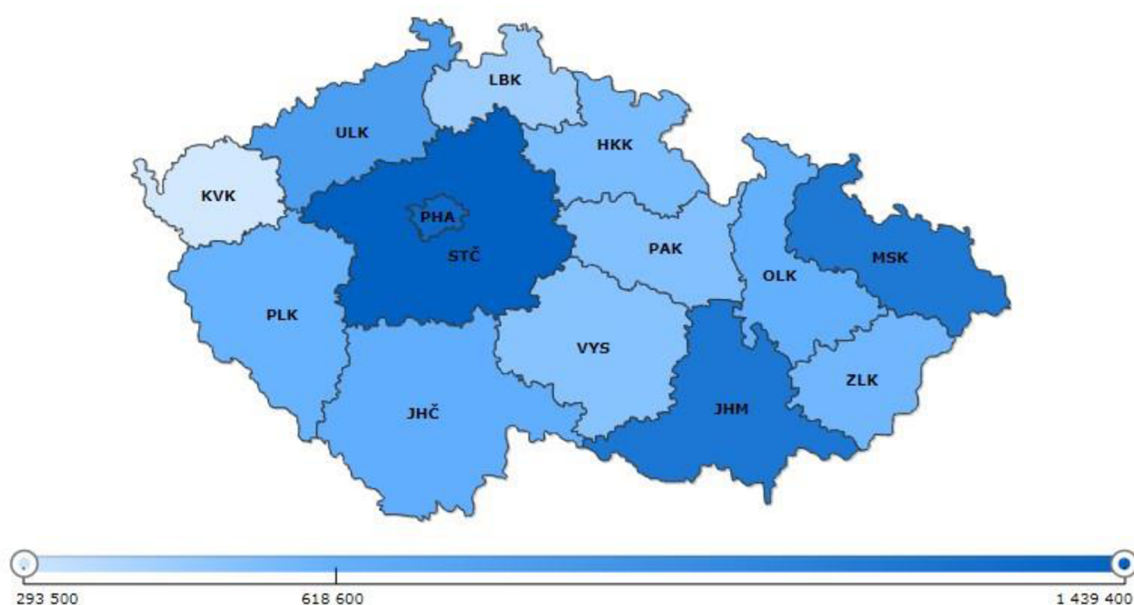
Šipula (2021) popisuje metodologie jednotlivých agentur následovně: **Kantar** volí dotazníkovou metodu, kterou se v letech 2013 i 2017 se svým volebním modelem dostal nejbližší k reálnému výsledku voleb. Odchylka činila 1,4 (resp. 1,1) procentního bodu. **Median** provádí sběr dat přímo v terénu dotazováním školenými tazateli. Respondenty vybírá dle kvót v náhodně zvolených oblastech České republiky. **STEM** ve svých výzkumech používá stranické preference a volební model. Stranické preference mapují, jaký procentuální podíl populace volí jednotlivé strany, jak velký podíl lidí zatím není rozhodnutý a jaký podíl neví nebo nechce uvést preferenci. Volební model je momentální odhad výsledků voleb v čase provádění šetření.

Výsledky výzkumů jednotlivých agentur se od sebe často značně liší. Jak uvádí Vinopal (2003, s. 18-22), při interpretaci výzkumů veřejného mínění často dochází ke zkreslení výsledků, ať už záměrnému nebo nezáměrnému. A to v konečném důsledku manipuluje veřejným míněním jako takovým. Záměrné zkreslení není tak častým jevem, o to je však nebezpečnějším. Mezi nezáměrné zkreslení se řadí špatně zvolený způsob dotazování, ať už špatně položená otázka nebo například nezkušenost tazatele. Této chyby se ale často vyvarovat nejde. Pokud chceme dostat odpověď, je nutné se nejprve zeptat. Další chybou pak může být interpretace výsledků. Často se pro lepší přehled uvádí výsledky s přesností na desetinná čísla, což může čtenářům dát pocit naprosto konkrétní informace. Jak je ale známo, statistické analýzy se obvykle vyjadřují v intervalech s určitou přesností. Výsledky předvolebních průzkumů u jednotlivých kandidátů často mohou překrývat. Nelze tedy s jistotou říct, který z kandidátů vede. Z toho vyplývá, že předvolební průzkumy mohou být užitečným nástrojem zkoumání společnosti, avšak nelze je brát jako jedinou a zcela pravdivou informaci o názorech ve společnosti.

3.5 Socio-ekonomická charakteristika krajů v ČR

Podle ČSÚ (ČSÚ_a, 2023) žilo ke 30.9.2023 na území České republiky 10 882 235 obyvatel, 68,8 % obyvatel žije ve městech. Česká republika je správně rozdělena na 13 krajů a hlavní město Prahu (oblasti kategorie NUTS 3). HDP na obyvatele se v roce 2021 pohybovalo na 1 864 632 Kč. V České republice je poměrně nízká obecná míra nezaměstnanosti, která se ve 2. kvartálu roku 2023 pohybovala na 2,5 %. Průměrný věk obyvatel ke konci roku 2022 pak byl 42,6 let.

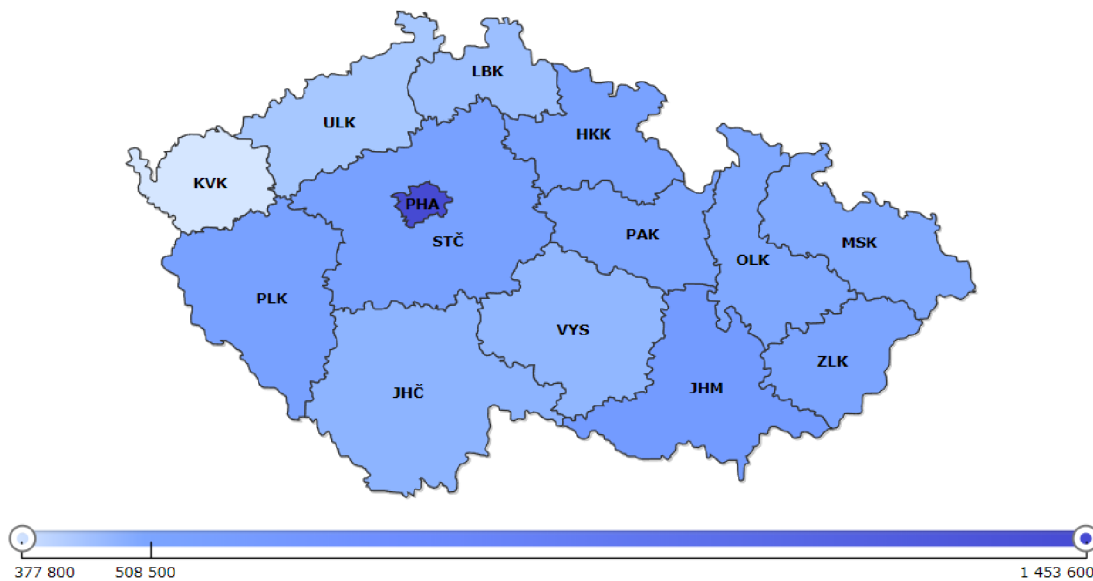
Obrázek 6: Stav obyvatelstva k 31.12.2022 v krajích České republiky

Zdroj: ČSÚ (ČSÚ_c, 2023)

ČSÚ (ČSÚ_b, 2023) uvádí, že v hlavním městě Praze žilo k poslednímu dni roku 2022 1 377 136 obyvatel, kteří disponovali nejvyšším HDP (1 677 164 Kč) na obyvatele, nejvyšším disponibilním důchodem na obyvatele (402 406 Kč) a také nejvyšším průměrnou mzdou (52 658 Kč v období 1.-3. kvartál 2023). Zároveň se s průměrným věkem 41,7 let řadí mezi regiony s nejmladším obyvatelstvem. Obecná míra nezaměstnanosti je lehce pod celorepublikovým průměrem na hodnotě 2,2 %.

Obrázek 7: Výše HDP na obyvatele krajů České republiky v Kč ke dni 31.12.2022

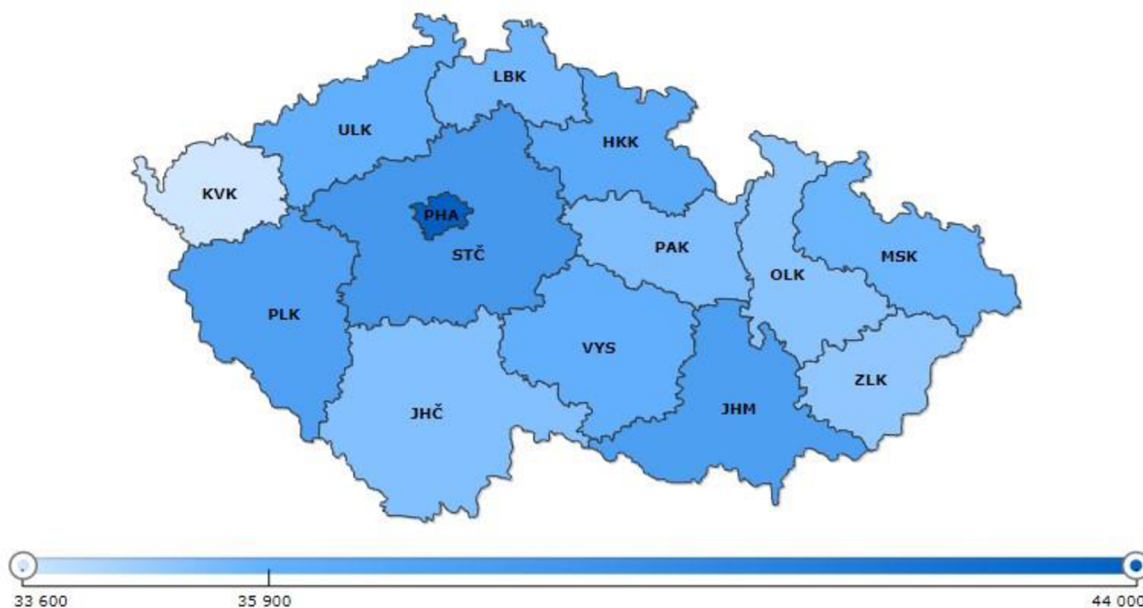

Zdroj: ČSÚ (ČSÚc, 2023)

ČSÚ (ČSÚb, 2023) u Středočeského kraje eviduje nejvyšší počet obyvatel, konkrétně 1 452 113. Kraj je také na druhém místě, co se nejnižší nezaměstnanosti týká, ta se pohybuje na 1,6 %. Zároveň se jedná o „nejmladší“ kraj, věkový průměr je zde 41,3 let. Obyvatelé tohoto kraje žijí ve srovnání se zbytkem republiky nejvíce mimo města, podíl obyvatel měst je pouze 51 % všech obyvatel, pro srovnání celorepublikový průměr je 68,8 %.

Dalším z krajů je kraj Karlovarský. Dle statistik ČSÚ (ČSÚb, 2023) zde žije nejméně obyvatel, pouze 293 595. Zároveň se jedná o nejslabší kraj, co se ekonomických ukazatelů týká. Disponibilní důchod domácnosti na obyvatele je 255 189 Kč, průměrná hrubá mzda se v roce 2023 pohybovala na 36 444 Kč, což je v obou případech nejméně z celé České republiky. Naopak s obecnou mírou nezaměstnanosti 4,1 % patří kraj mezi tři nejhorší oblasti. Zajímavý je fakt, že s 81,5 % obyvatel žijících ve městech je hned na druhém místě za hlavním městem Praha.

Obrázek 8: Medián hrubých měsíčních mezd v Kč dle krajů České republiky ke 31.12.2022

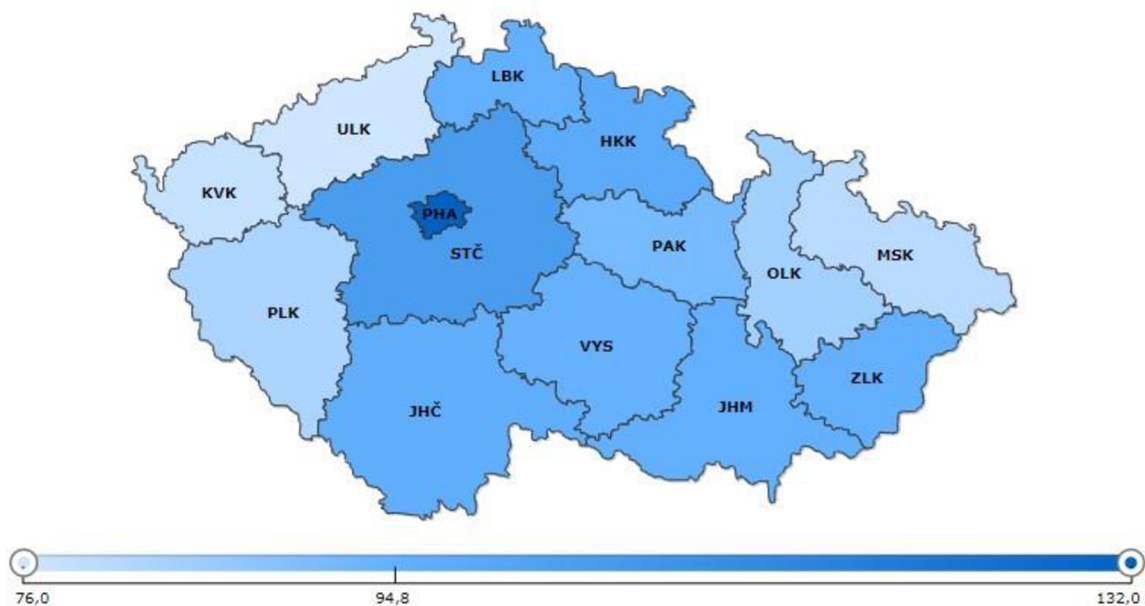

Zdroj: ČSÚ (ČSÚc, 2023)

Jako další ze slabých regionů se dle statistik ČSÚ (ČSÚb, 2023) řadí Ústecký kraj. V tom žilo 810 224 obyvatel (stav ke 30.9.2023), přičemž 78,7 % obyvatel žije ve městech. Stejně jako Karlovarský kraj eviduje obecnou míru nezaměstnanosti 4,1 % a s počtem 76,7 aktivních podnikatelů na 1000 obyvatel se řadí na úplný konec statistik. Průměrná mzda 39 594 Kč je ve srovnání s celorepublikovým průměrem zhruba na středě.

V Libereckém kraji žilo podle ČSÚ (ČSÚb, 2023) 450 419 obyvatel, jeho stáří odpovídá stejné úrovni jako celorepublikový průměr a to 42,6 let. S počtem 95,1 aktivních podnikatelů na 1000 obyvatel se dostal přesně doprostřed statistik všech krajů, avšak má ze všech krajů nejvyšší obecnou míru nezaměstnanosti a to 4,4 %. S průměrnou mzdou 38 245 Kč drží 5. místo nejnižších mezd.

Obrázek 9: Počet aktivních podnikatelů na 1000 obyvatel v krajích České Republiky k 31.12.2022

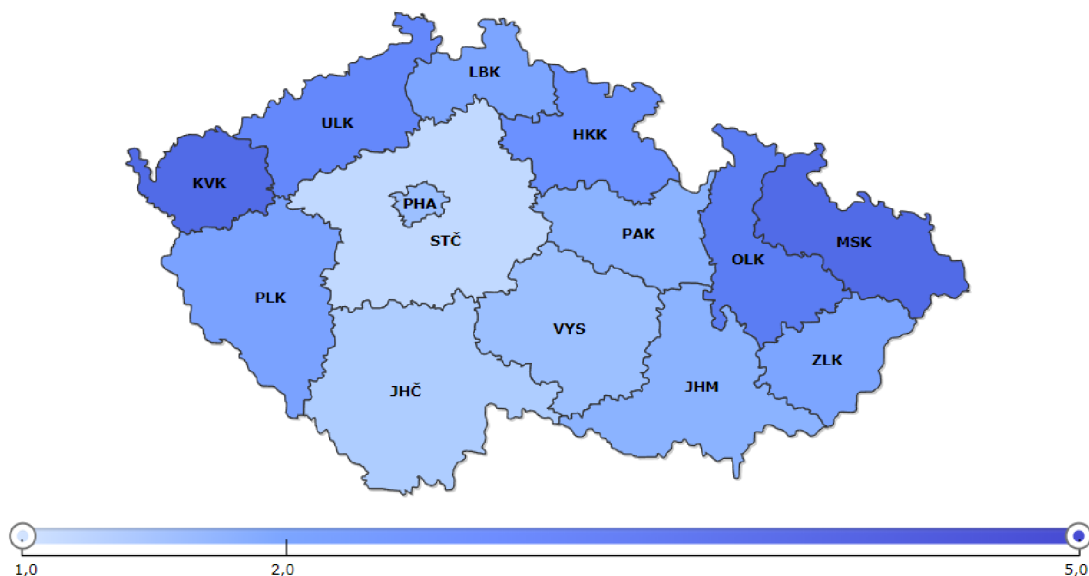

Zdroj: ČSÚ (ČSÚc, 2023)

Podle statistik ČSÚ (ČSÚb, 2023) je Královéhradecký kraj jeden z těch, který se téměř ve všech sledovaných ukazatelích pohybuje okolo průměrných hodnot. V kraji žilo k poslednímu zářijovému dni 2023 556 652 obyvatel, z toho 65,8 % žilo ve městech. Průměrná mzda činila 39 594 Kč a HDP kraje pak 288 036 Kč. Obecná míra nezaměstnanosti v tomto kraji je nad průměrem, konkrétně 3,2 %.

Pardubický kraj pak ČSÚ (ČSÚb, 2023) hodnotí obdobně jako Královéhradecký, i zde je spousta ukazatelů okolo průměrných celorepublikových hodnot. Obyvatelstvo bylo v počtu 530 250, průměrný věk 42,7 let a obecná míra nezaměstnanosti se pohybovala na 2,3 %.

Obrázek 10: Stav obecné míry nezaměstnanosti (%) v krajích České republiky ke 31.12.2022

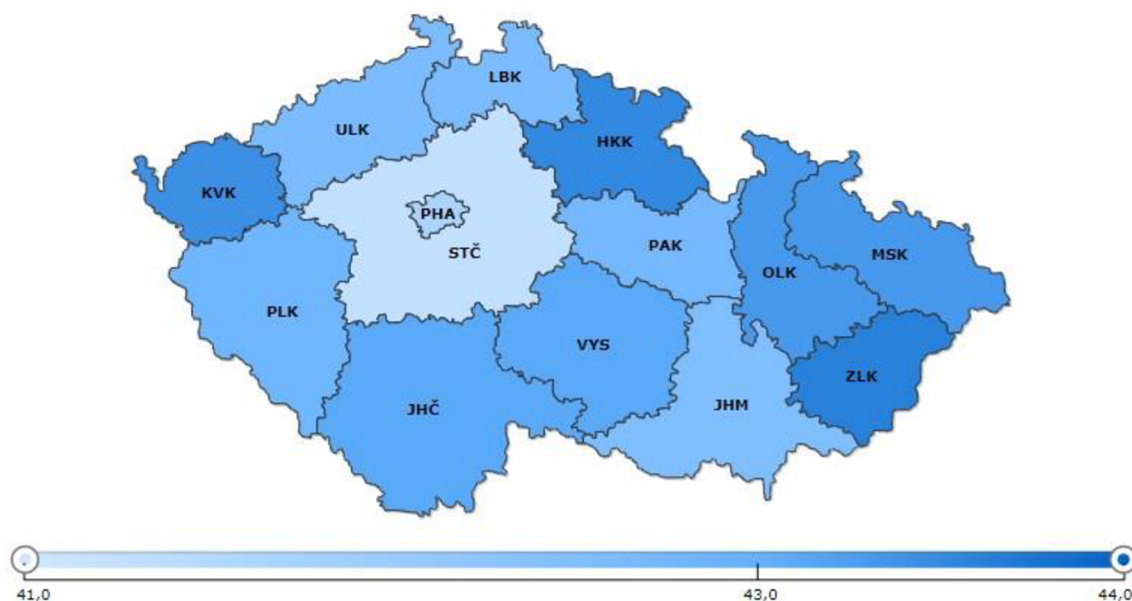
Zdroj: ČSÚ (ČSÚc, 2023)

U kraje Vysočina popisuje ČSÚ (ČSÚb, 2023) sociodemografické ukazatele následovně: počet obyvatel 517 598 s věkovým průměrem 43,1 let. V kraji je vůbec nejnižší nezaměstnanost v republice a to 1,4 %. Oproti tomu s průměrným věkem 43,1 let se řadí spíše mezi kraje se starší populací.

Podle ČSÚ (ČSÚb, 2023) žilo v Jihočeském kraji 654 336 obyvatel, jejichž průměrný věk je stejně jako v kraji Vysočina 43,1 let. Zároveň je s 1,7 % nezaměstnaností na třetím místě nejnižší obecné míry nezaměstnanosti v republice. S 63,4% podílem obyvatel žijících ve městech se pohybuje pod celorepublikovým průměrem. S disponibilním důchodem domácnosti 280 656 Kč a průměrnou mzdou 38620 se řadí do středu statistických přehledů.

V Plzeňském kraji žilo dle ČSÚ (ČSÚb, 2023) 611 181 obyvatel. Tento kraj má třetí nejvyšší disponibilní důchod domácnosti a to 293 568 na obyvatele. Zároveň má pátou nejvyšší průměrnou mzdu v hodnotě 40 364 Kč. S průměrným věkem obyvatele 42,8 let je lehce nad celorepublikovým průměrem.

Obrázek 11: Průměrný věk obyvatelstva v České republice dle krajů ke dni 31.12.2022

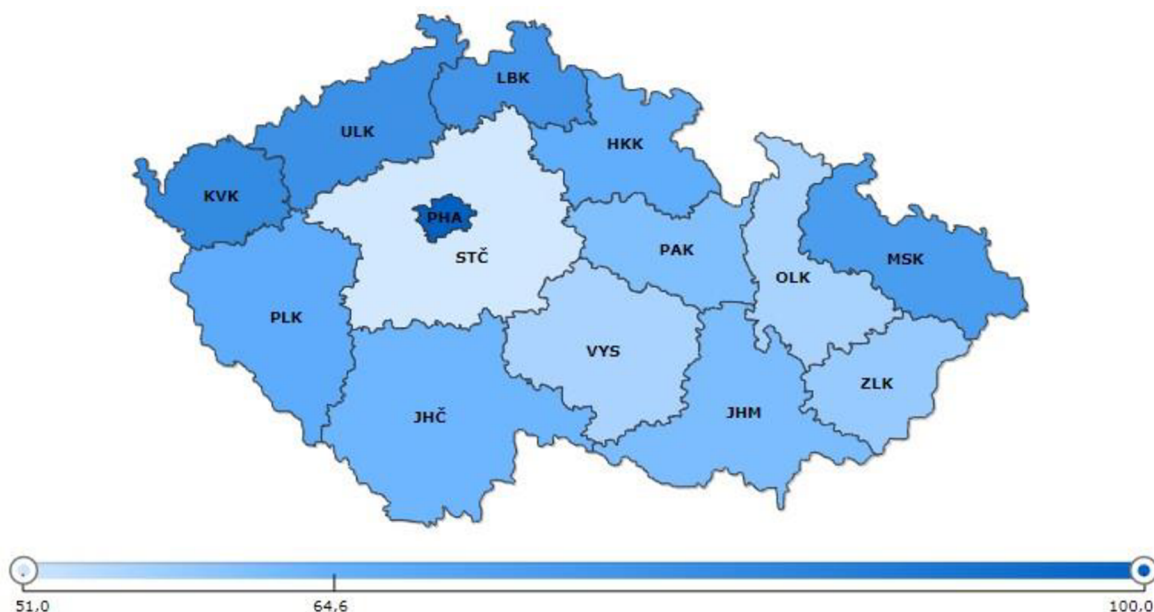

Zdroj: ČSÚ (ČSÚc, 2023)

V Olomouckém kraji byla ČSÚ (ČSÚb, 2023) evidována populace ve výši 632 822 obyvatel. V tomto kraji je třetí nejnižší podíl počtu obyvatel žijících ve městech, a to 56,1 %. Mezi slabší se kraj řadí i ve výši HDP (286 366 Kč) nebo ve výši průměrné mzdy (38 064 Kč). S obecnou mírou nezaměstnanosti 2,5 % pak zcela odpovídá celorepublikovému průměru.

ČSÚ (ČSÚb, 2023) uvádí, že Moravskoslezský kraj je čtvrtý a poslední kraj, jehož počet obyvatel přesahuje 1 milion, přesněji 1 189 612 obyvatel. Čtvrté místo kraji patří i podle ukazatele HDP, který v roce 2021 tvořil 543 164 Kč. Co se nezaměstnanosti týká, řadí se k regionům, které se potýkají spíše s vyšší nezaměstnaností, a to 3,5 %, stejně jako výše průměrné mzdy 38 416 Kč se řadí spíše k těm horším. Průměrný věk obyvatel je zde 43,3 let a 73,3 % obyvatel žijí ve městech.

Obrázek 12: Poměr obyvatelstva žijícího ve městech (%) dle krajů České republiky ke 31.12.2022

Zdroj: ČSÚ (ČSÚ_c, 2023)

Zlínský kraj ve statistikách ČSÚ (ČSÚ_b, 2023) spadá spíše do třetiny slabších regionů. Slabší je jak v HDP (291 695 Kč), tak v disponibilním důchodu domácnosti (275 115 Kč). Počet obyvatel 580 846 evidovaný ke 30.9.2023. Obecnou míru nezaměstnanosti má však tento kraj čtvrtou nejnižší, 2,1 %. V tomto kraji žije průměrně nejstarší obyvatelstvo: 43,6 let. Mezi silnější patří naopak v počtu aktivních podnikatelů na 1000 obyvatel, v roce 2022 počet činil 95,4.

Poslední z krajů podle vybraných statistik u ČSÚ (ČSÚ_b, 2023) eviduje následující údaje: počet obyvatel 1 224 293, což z něj činí třetí nejlidnatější kraj. HDP 671 259 Kč řadí kraj taktéž na třetí místo. Třetí nejvyšší je pak i průměrná hrubá mzda a to 41 317 Kč. S nezaměstnaností 2,3 % se pohybuje pod celorepublikovým průměrem. V kraji žije i třetí nejmladší obyvatelstvo, průměrný věk se pohybuje na hodnotě 42,5 let.

4 Praktická část práce

4.1 Kvalitativní analýza volebních modelů před přímou volbou prezidenta ČR 2023

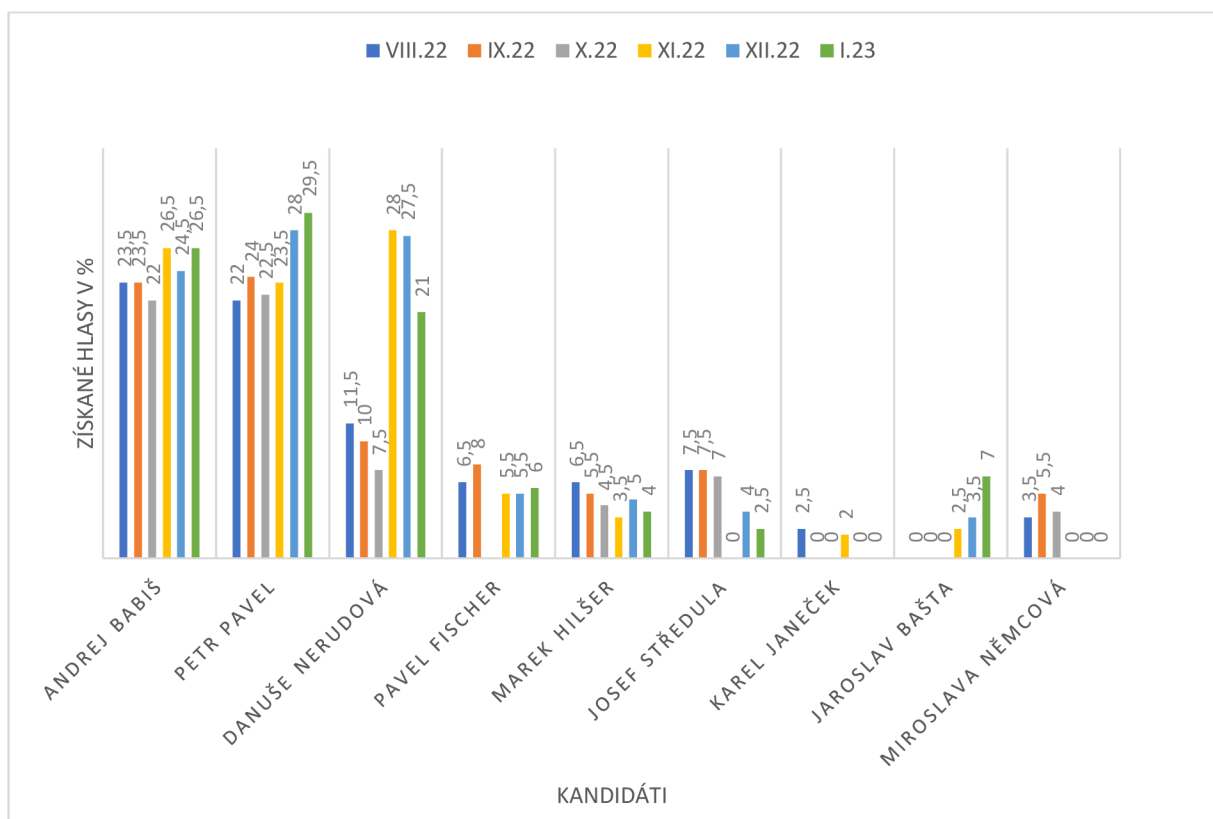
Průzkumem veřejného mínění v souvislosti s přímou volbou prezidenta ČR v roce 2023 se zabývaly tři agentury: MEDIAN, STEM (pro CNN Prima News) a KANTAR (v rámci projektu Trendy Česka veřejnoprávní České televize).

Agentura MEDIAN prováděla předvolební průzkumy každý měsíc před prezidentskými volbami od srpna 2022, poslední průzkum byl proveden v prvním lednovém týdnu 2023, celkem tedy zveřejnila 6 volebních modelů.

Výzkumy byly vždy reprezentativní pro populaci nad 18 let dle základních sociodemografických proměnných (věk, pohlaví, vzdělání, kraj a velikost obce) a byly zastoupeny všechny typy volebního chování ve volbách do Sněmovny v roce 2021. Dovážením dat byly také zohledněny ekonomické statusy. Výběr respondentů byl proveden na základě kvótního výběru. Nejčastější metody sběru dat byly CAWI (online dotazování), CAPI (osobní dotazování prostřednictvím vyškolených tazatelů) a CATI (telefonické dotazování prostřednictvím vyškolených tazatelů). V srpnu byl průzkum proveden u 1003 respondentů, v září u 1010 respondentů, v říjnu se zúčastnilo 1005 respondentů, v listopadu 1010 respondentů, v prosinci 1000 respondentů a v lednu 2023 se průzkumu účastnilo 1024 respondentů.

Do listopadu byly v průzkumech zahrnuti všichni kandidáti, kteří se do voleb přihlásili, neboť v tu dobu ještě nebylo známo, zda všichni splnili kritéria pro vstup do prezidentských voleb. Tato skutečnost byla zohledněna až v průzkumech za prosinec a leden. V grafu č. 1 je zobrazeno nejpravděpodobnější rozvržení chování voličů, pokud by se volby konaly v době dotazování. Statistická odchylka činí +/-0,5 procentního bodu u malých, a až +/-3,5 procentního bodu u největších zisků kandidátů.

Graf 1: Vývoj volebních modelů v čase u agentury MEDIAN

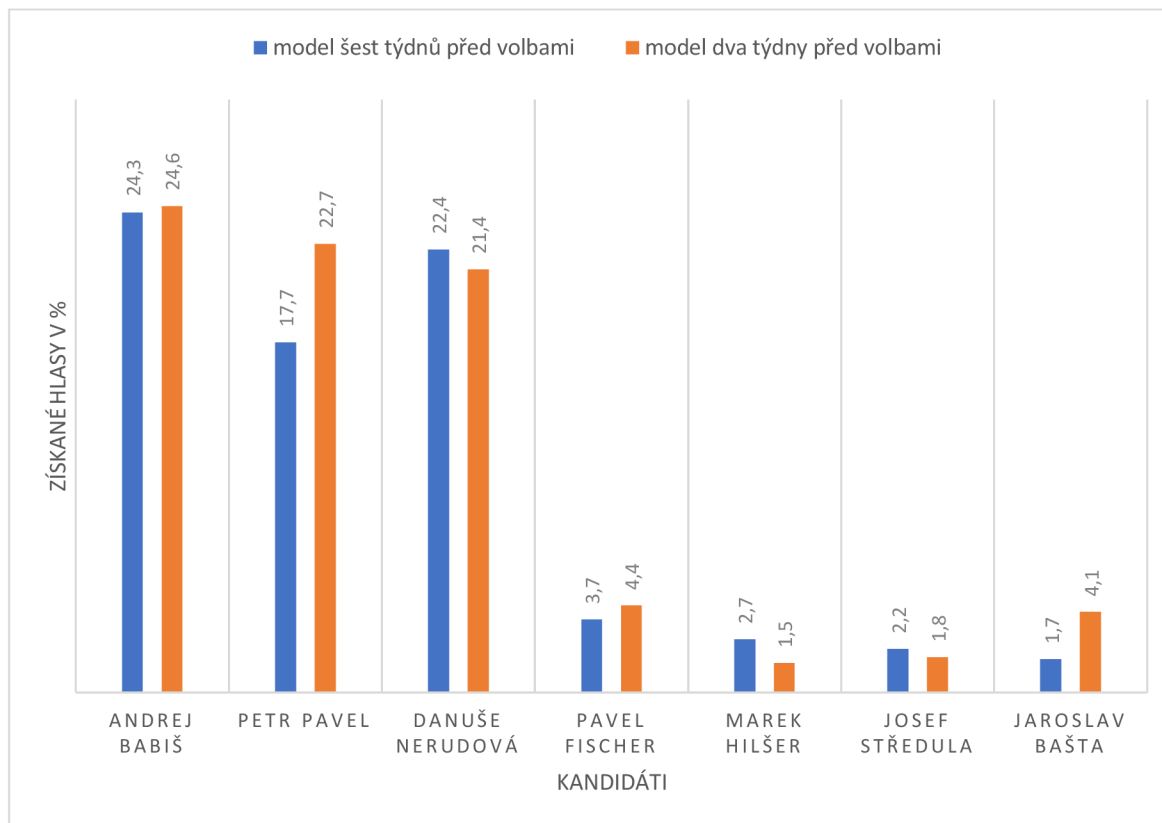

Zdroj: MEDIAN, viz tabulka č. 1, vlastní zpracování

Agentura STEM zveřejnila před prvním kolem voleb dva průzkumy, z nichž vyplynuly volební modely, a to šest týdnů před volbami a dva týdny před volbami. STEM zároveň provedl průzkum i před 2. kolem voleb.

Výzkumy byly prováděny u populace nad 18 let. Výběr respondentů byl proveden na základě kvótního výběru. Jako metody pro sběr dat byly použity CAWI a CATI prostřednictvím proškolených operátorů. Ve dnech 29.11.-9.12. se průzkumů zúčastnilo 2605 respondentů. Během druhého průzkumu ve dnech 2.-4.1.2023 se zúčastnilo 2008 respondentů. Statistická odchylka činila +/-1 procentní bod u kandidátů s nejmenší podporou, a +/-2,5 procentního bodu u kandidátů s nejvyšší podporou. Volební modely zobrazené v grafu číslo 2 ukazují předpokládané chování voličů, pokud by se volby konaly během následujícího týdne od konání průzkumů.

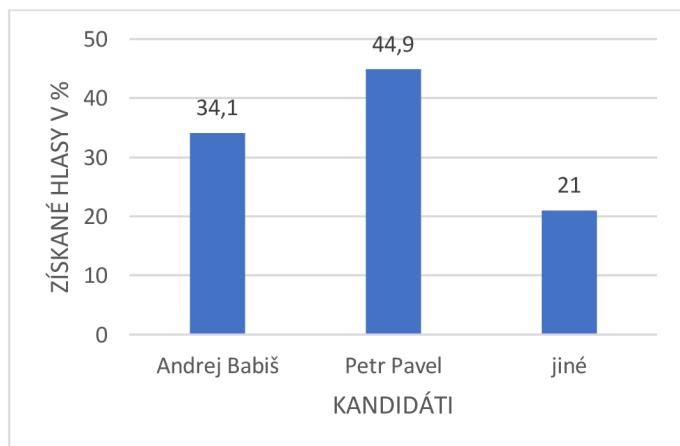
Graf 2: Vývoj volebních modelů v čase u agentury STEM

Zdroj: STEM, viz tabulka č. 2, vlastní zpracování

Průzkumu před druhým kolem voleb se účastnilo 2008 respondentů a byl konán bezprostředně po skončení prvního kola. Z toho důvodu je na grafu 3 vidět kromě obou kandidátů i kategorie Jiné, která v sobě zahrnuje jak voliče dosud nerozhodnuté, tak i ty, kteří se druhého kola voleb účastnit nechtějí.

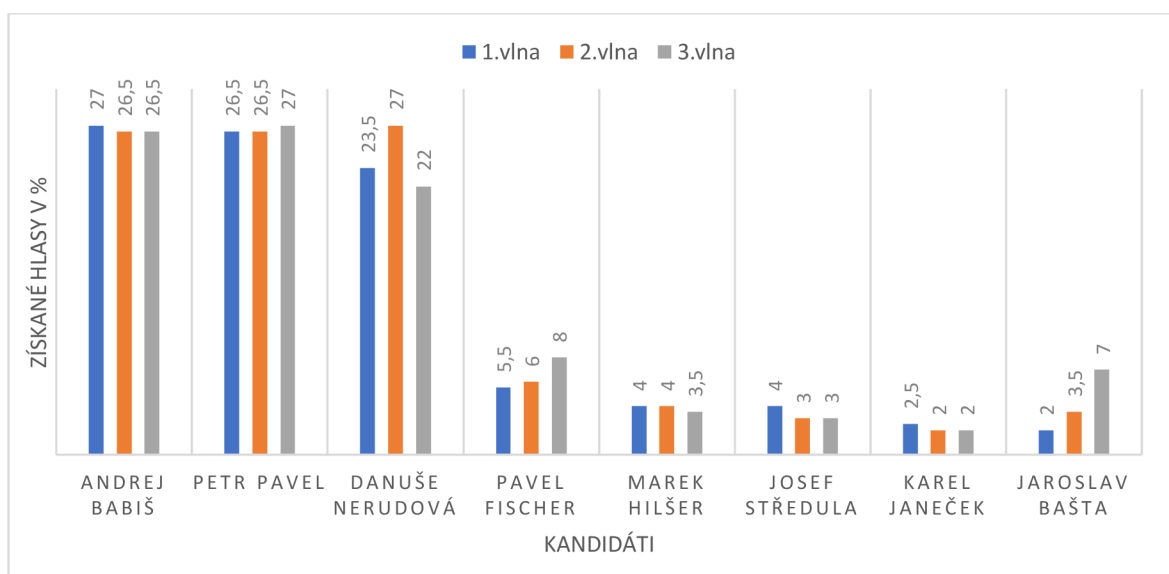
Graf 3: Volební model před 2. kolem voleb u agentury STEM

Zdroj: STEM, viz tabulka č. 3, vlastní zpracování

Agentura KANTAR provádí výzkumy v rámci projektu Trendy Česka, jehož zadavatelem je veřejnoprávní Česká televize. Předvolební průzkumy a sestavení volebních modelů provedl KANTAR celkem ve třech vlnách před 1. kolem voleb a poté i před 2. kolem. Výběrový soubor byl zvolen náhodným výběrem v případě metody CATI (70 % respondentů) a kvótním výběrem u metody výzkumu CAWI (30 % respondentů) mezi oprávněnými voliči. První vlny se účastnilo 1238 respondentů a probíhala 14.-23.11.2022, 2. vlna pak probíhala 5.-14.12.2022 a účastnilo se jí 1243 respondentů. Třetí vlna průzkumu proběhla 2.-5.1.2023 u 1265 respondentů. Výsledný soubor byl pak převážen podle pohlaví, věku, vzdělání, kraje a volebního chování. Statistické odchylky se pohybovaly +/- 1,1 procentního bodu v případě okrajových hodnot a +/-2,5 procentního bodu v případě 50 % dotázaných.

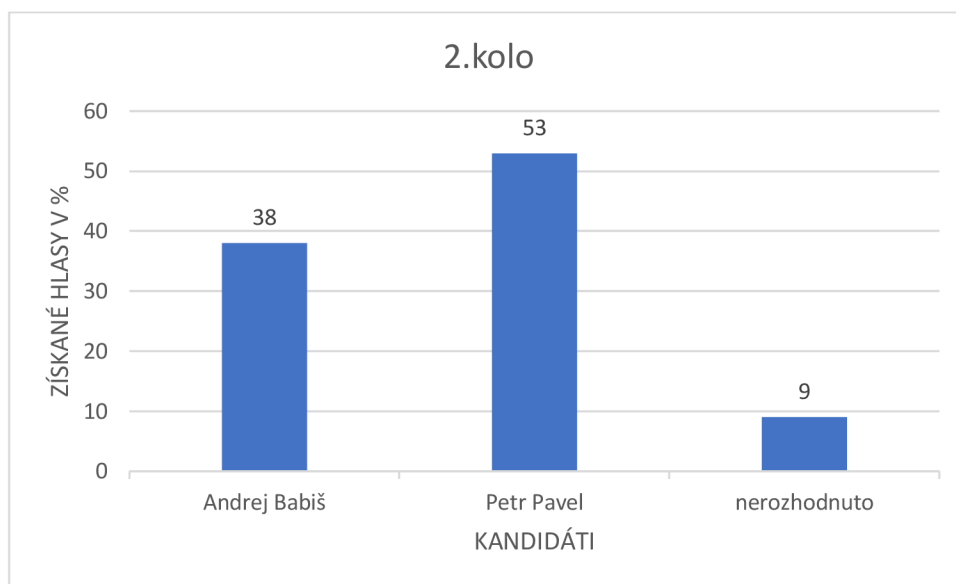
Graf 4: Vývoj volebních modelů v čase u agentury KANTAR

Zdroj: KANTAR, viz tabulka 4, vlastní zpracování

Průzkumu před druhým kolem prezidentských voleb se účastnilo 1562 respondentů a probíhalo 16.-19.1.2023. Jak zobrazuje graf č. 5, v době dotazování z průzkumu vyplynulo, že 9 % respondentů nebylo rozhodnuto, kterého kandidáta by zvolili.

Graf 5: Volební model před 2. kolem voleb u agentury KANTAR

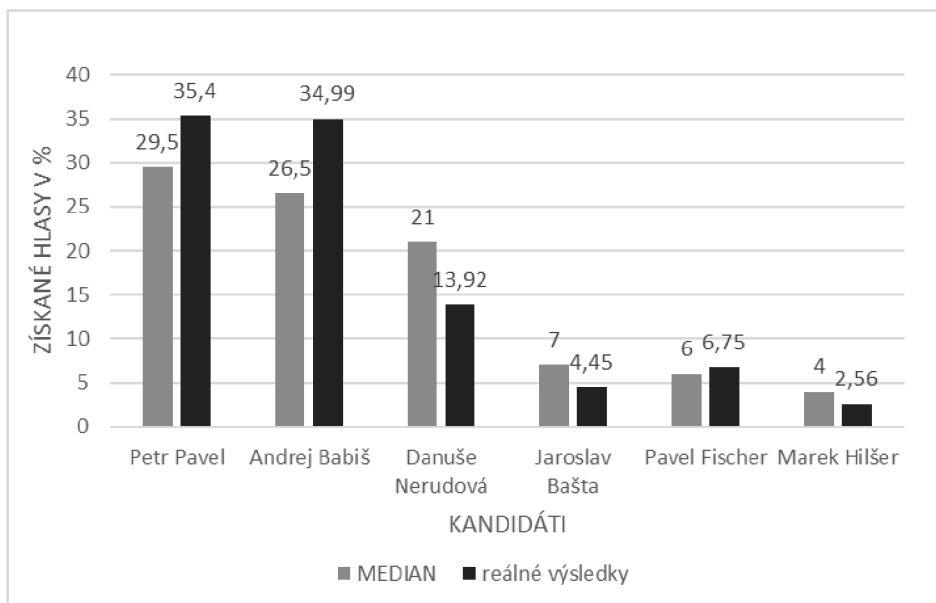
Zdroj: KANTAR, viz tabulka 5, vlastní zpracování

4.1.1 Diferenciace mezi odhady jednotlivých agentur a reálným výsledkem voleb

V následujících grafech jsou použity výsledky z předvolebních průzkumů jednotlivých agentur a zároveň reálné výsledky jak z 1. kola, tak i ze 2. kola voleb. Pro srovnání byly použity výsledky volebních modelů z posledních předvolebních průzkumů, které jednotlivé agentury provedly. Prvního kola voleb se účastnilo celkem 8 kandidátů, kteří splnili zákonem stanovené podmínky. V grafech jsou uvedeni pouze ti kandidáti, kteří v 1. kole voleb získali nad 2 % oprávněných hlasů. Pro srovnání odhadů z předvolebních průzkumů a reálného výsledku před 1. kolem byla v grafu použita šedá barva sloupce pro odhad a černá barva sloupce v případě reálného výsledku.

V grafu 6 jsou zobrazeny data agentury MEDIAN z průzkumu provedeného v lednu 2023. Dle tohoto volebního modelu by v 1. kole voleb nebyl prezident zvolen a do druhého kola by tak postupovali dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. V tomto případě MEDIAN predikoval vítězství Petra Pavla před Andrejem Babišem. Volební model odhadoval u Petra Pavla zisk 29,5 % hlasů, zatímco Andrej Babiš by získal o 3 % méně. Dalším významným kandidátem podle tohoto modelu byla Danuše Nerudová s 21 % hlasů. Ostatní tři kandidáti v odhadech nepřesáhli hodnotu 10 %.

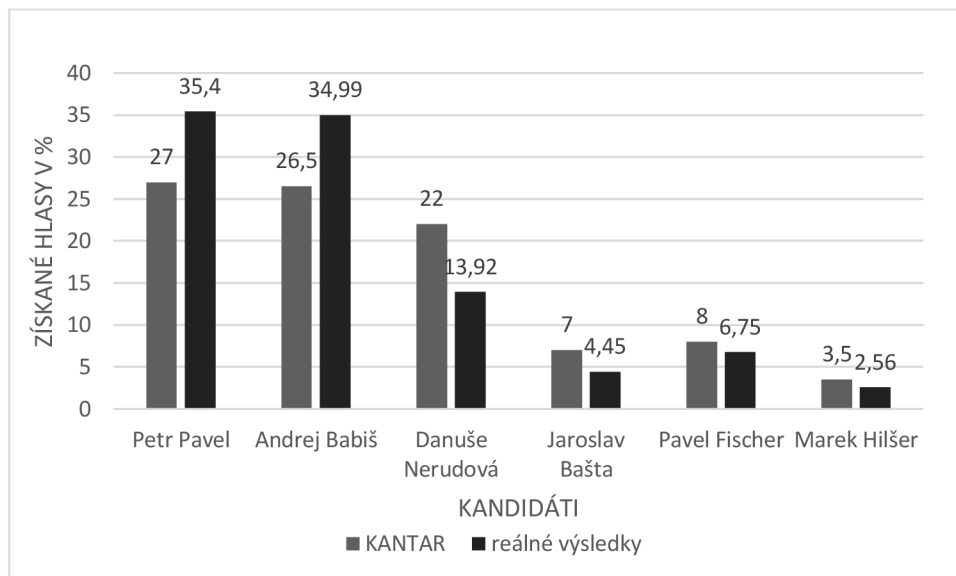
Graf 6: Volební model MEDIAN a skutečný výsledek voleb

Zdroj: MEDIAN, viz tabulka 6, vlastní zpracování

Pro srovnání skutečného výsledku a volebního modelu u agentury KANTAR byl použit výsledek ze 3. vlny průzkumu, který byl prováděn ve dnech 2.-5.1.2023. Dle tohoto průzkumu by v okamžiku průzkumu nebyl v 1. kole zvolen prezident a do druhého kola by postoupili Petr Pavel a Andrej Babiš. Volební model přinesl velice těsný rozdíl, Petr Pavel by získal 27 % hlasů, což je pouze o 0,5 % více než Andrej Babiš. Třetí významný kandidát byla i zde Danuše Nerudová se 22 % hlasů. Další tři kandidáti by dle odhadů nepřekročili hranici 10 %, viz graf č. 7.

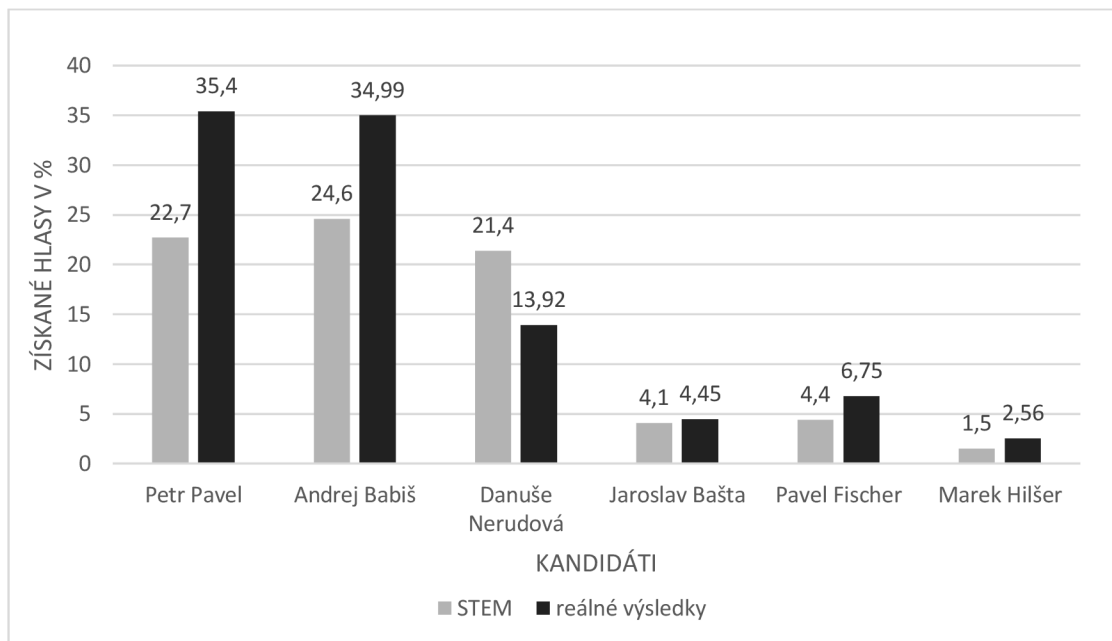
Graf 7: Volební model KANTAR a skutečný výsledek voleb

Zdroj: KANTAR, viz tabulka 6, vlastní zpracování

Poslední agentura, která se zabývala volebním modelem před 1. kolem byla agentura STEM. Ani dle tohoto volebního modelu by žádný z kandidátů nezvítězil během prvního kola, ale jako jediná ze tří agentur predikoval STEM náskok Andreje Babiše. Ten ve volebním modelu získal 24,6 % hlasů, což je o 1,9 % hlasů více, než Petr Pavel (22,7 %). I zde byla třetí kandidát s 21,4 % Danuše Nerudová. Další tři kandidáti by dle odhadů nepřekročili ani 5 % hlasů.

Graf 8: Volební model STEM a skutečný výsledek voleb

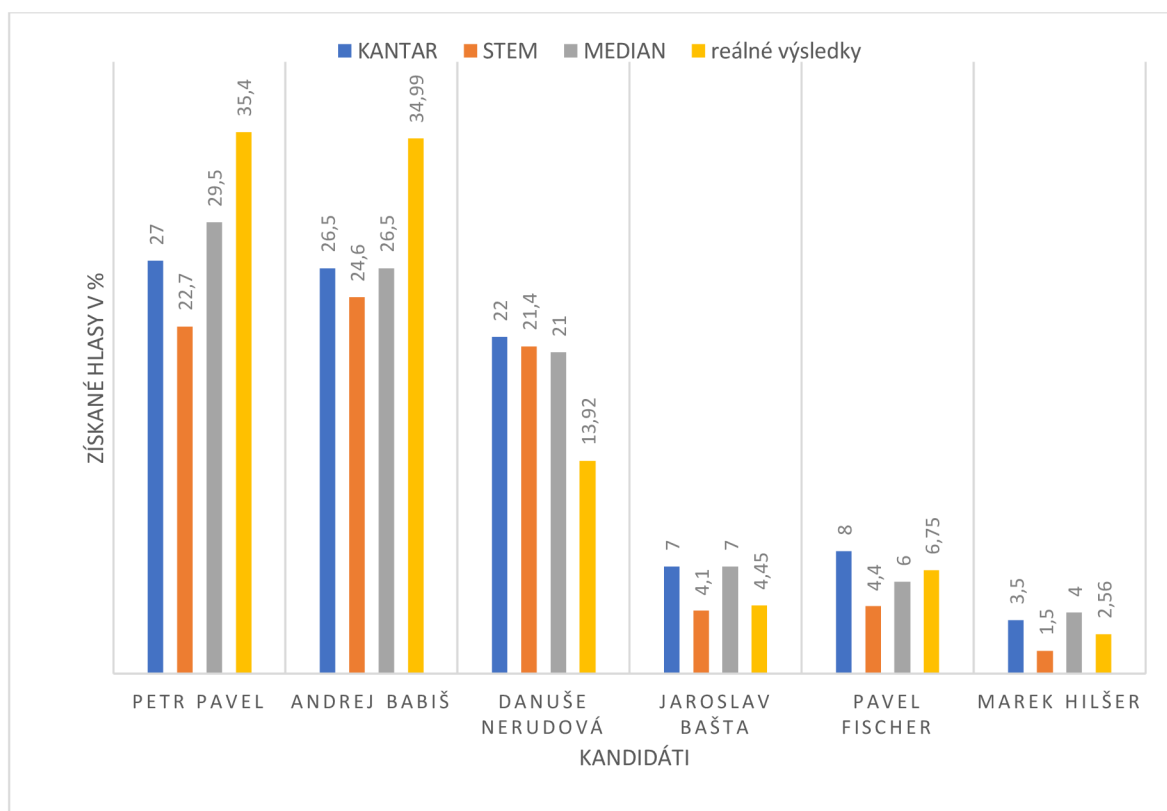
Zdroj: STEM, viz tabulka 6, vlastní zpracování

4.1.2 Posouzení přesnosti volebních modelů jednotlivých agentur

Dle zobrazených grafů tedy lze říct, že všechny agentury se ve svých modelech shodly, že prezidentské volby by v okamžiku průzkumu nebyly rozhodnuty v 1. kole, ale nejdříve ve 2. kole. U všech agentur byli za dva nejvýznamnější kandidáty označeni Andrej Babiš a Petr Pavel. Při srovnání výsledků volebních modelů a skutečného výsledku voleb pak Pavel Petr v 1. kole voleb získal 35,4 % hlasů, MEDIAN odhadoval zisk 29,5 % hlasů (rozdíl 5,9 %), KANTAR 27 % (rozdíl 8,4 %) a STEM 22,7 % (rozdíl 12,7 %). Andrej Babiš v 1. kole voleb získal 34,99 % hlasů, MEDIAN a KANTAR shodně odhadovaly zisk 26,5 % (rozdíl 8,49 %), a STEM 24,6 % (rozdíl 10,39 %). Danuše Nerudová v 1. kole voleb získala 13,92 % hlasů, MEDIAN odhadoval zisk 21 % (rozdíl 7,08 %), STEM 21,4 % (rozdíl 7,48 %) a KANTAR 22 % (rozdíl 8,08 %). Pavel Fischer v 1. kole voleb získal 6,67 % hlasů, MEDIAN odhadoval zisk 6 % (rozdíl 0,67 %), KANTAR 8 % (rozdíl 1,33 %) a STEM 4,4 % (rozdíl 2,27 %). Jaroslav Bašta v 1. kole voleb získal 4,45 % hlasů, STEM odhadoval 4,1 % (rozdíl 0,35 %). MEDIAN a KANTAR shodně zisk 7 % (rozdíl 2,55 %). Marek Hilšer v 1. kole voleb získal 2,56 % hlasů, KANTAR odhadoval zisk 3,5 % (rozdíl 0,94 %), STEM 1,5 %

(rozdíl 1,06 %) a MEDIAN 4 % (rozdíl 1,44 %). Z uvedených výsledků vyplývá, že nejpřesnější volební modely zveřejnila agentura MEDIAN, která se s nejmenším rozdílem lišila u čtyř kandidátů (Petr Pavel, Andrej Babiš, Danuše Nerudová, Pavel Fischer). Agentura KANTAR se nejméně lišila ve dvou případech (Andrej Babiš a Marek Hilšer). Pouze jeden případ s nejpřesnějším odhadem zveřejnila agentura STEM u kandidáta Jaroslava Bašty.

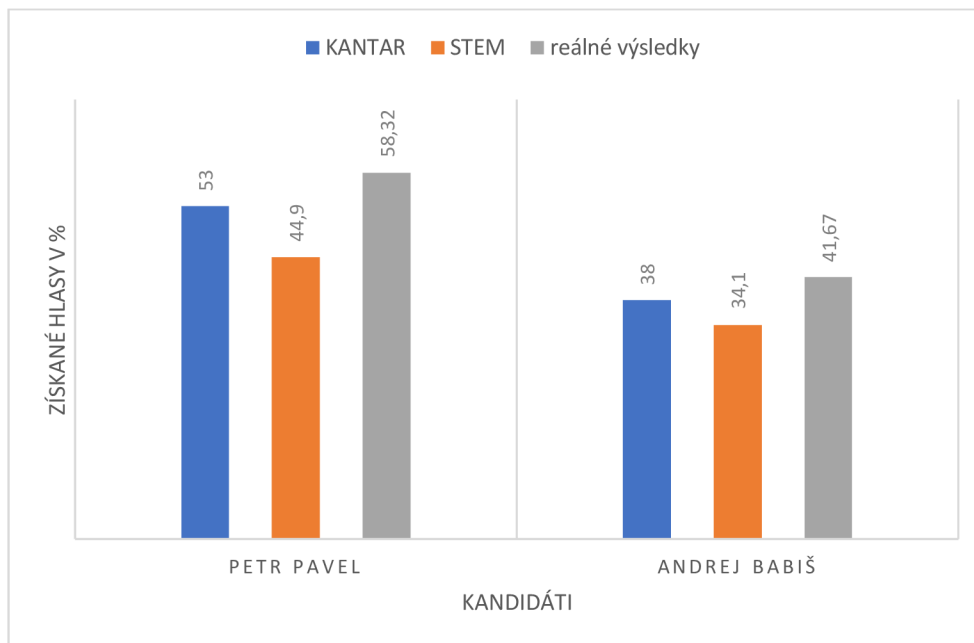
Graf 9: Volební modely všech agentur a skutečný výsledek voleb

Zdroj: KANTAR, STEM, MEDIAN, viz tabulka 6, vlastní zpracování

Volební model před 2. kolem prezidentských voleb sestavily pouze agentury KANTAR a STEM. Obě agentury shodně předpovídaly vítězství Petra Pavla ve druhém kole a v obou případech přesnější volební model zveřejnila agentura KANTAR. Petr Pavel reálně získal 58,32 % hlasů voličů, KANTAR zveřejnil model s výsledkem 53 % hlasů (rozdíl 5,32 %), zatímco STEM zveřejnil 44,9 % (rozdíl 13,42 %). Andrej Babiš ve 2. kole získal 41,67 % hlasů voličů, v modelu agentury KANTAR získal 38 % hlasů (rozdíl 3,67 %), u agentury STEM 34,1 % (rozdíl 7,57 %).

Graf 10: Volební modely KANTAR A STEM a skutečný výsledek voleb

Zdroj: KANTAR, STEM, viz tabulka 7, vlastní zpracování

4.2 Kvantifikace a popis volební účasti

Volební účast se během prvního kola prezidentských voleb na celorepublikové úrovni pohybovala na 68,24 %. Jak z grafu č. 11 vyplývá, nejvyšší volební účast byla v kraji Vysočina, kde přišlo volit 72,54 % oprávněných voličů. Druhá nejvyšší účast pak byla v Pardubickém kraji, 71,42 %, třetí v kraji Středočeském, 71,4 %. Naopak nejméně oprávněných voličů se dostavilo v Moravskoslezském kraji (63,65 %), Ústeckém kraji (61,5 %) a Karlovarském kraji (59,87 %). Rozdíl v nejvyšší a nejnižší účasti v prvním kole tedy činil 12,67 %.

Ve druhém kole se volební účast zvedla o 2,01 % na 70,25 %. Ve všech krajích se druhého kola účastnilo více oprávněných voličů. Nejvyšší nárůst byl zaznamenán v Ústeckém kraji, kde se dostavilo o 3,06 % voličů více (64,56 %), Moravskoslezském kraji o 2,92 % více (66,57 %) a Karlovarském kraji o 2,92 % voličů více (62,76 %). Naopak nejnižší nárůsty byly zaznamenány v Jihočeském kraji (1,33 %), Pardubickém kraji (1,2 %) a kraji Vysočina (1,09 %). Lze tedy říci, že nejvyšší nárůst volební účasti mezi prvním a

druhým kolem proběhl v krajích, kde v prvním kole byla účast nejnižší a opačně, v krajích, kde již v prvním kole byla účast vysoká, nebyl nárůst ve druhém kole tak výrazný.

Při použití koeficientu růstu dle vzorce [2.3] lze také zhodnotit, že ve všech krajích stoupla volební účast v rozmezí od 1,05 procentního bodu v kraji Vysočina až po 1,050 procentního bodu v Ústeckém kraji.

Z přílohy č. 3 lze vyčíst, že vysoká volební účast se projevila v krajích, kde je nejnižší obecná míra nezaměstnanosti nebo vysoké procento populace s vysokoškolským vzděláním.

Graf 11: Porovnání výše volební účasti v 1. a 2. kole voleb

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka 8, vlastní zpracování

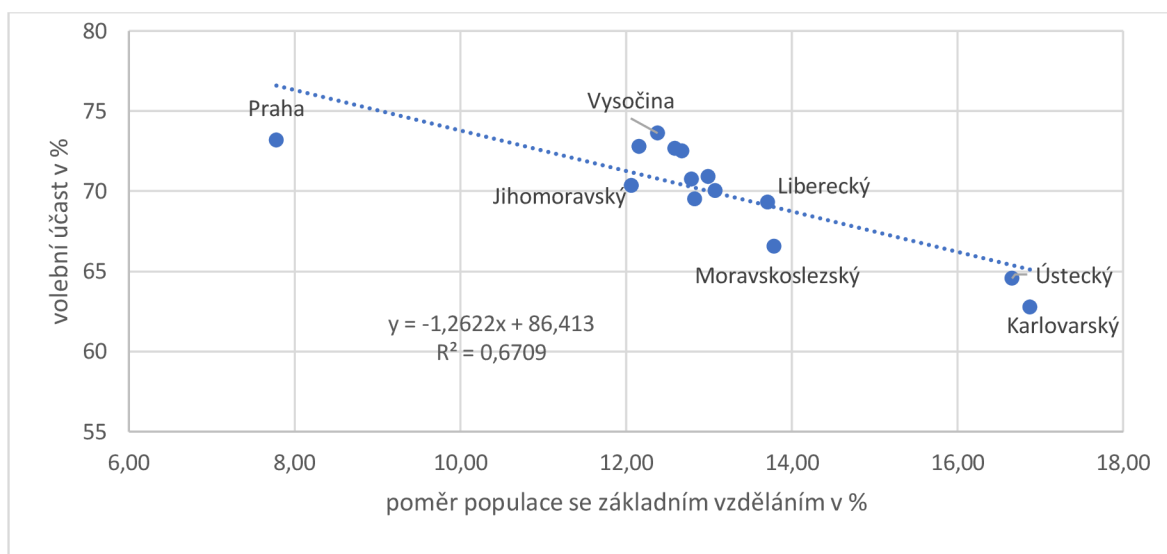
4.3 Statistický pohled na přímou volbu prezidenta ČR na úrovni NUTS3

Pro statistický pohled na úrovni NUTS 3 (kraje ČR) byly zvoleny vybrané socio-demografické ukazatele: podíl obyvatel s nejvyšším základním vzděláním, s nejvyšším vysokoškolským vzděláním a obecná míra nezaměstnanosti. Dále bylo řešeno, zda existuje vztah mezi volbou určitého kandidáta a volební účastí.

Pomocí regresní lineární funkce (viz vztah 2.12.) $y = 86,413 - 1,2622x$ byla na úrovni NUTS 3 popsána závislost volební účasti na nejvyšším dosaženém vzdělání, v tomto

případě šlo o tu část populace, kde nejvyšší dosažené vzdělání bylo základní vzdělání, včetně neukončeného. Těsnost závislosti byla vypočítána [2.15] na -0,82, což značí silnou nepřímou závislost volební účasti na základním vzdělání. Při posouzení vhodnosti lineárního regresního modelu byla vzorcem [2.13] vypočtena hodnota indexu determinace R^2 0,67, to znamená, že volební účast je ze 67 % ovlivněna dosaženým vzděláním.

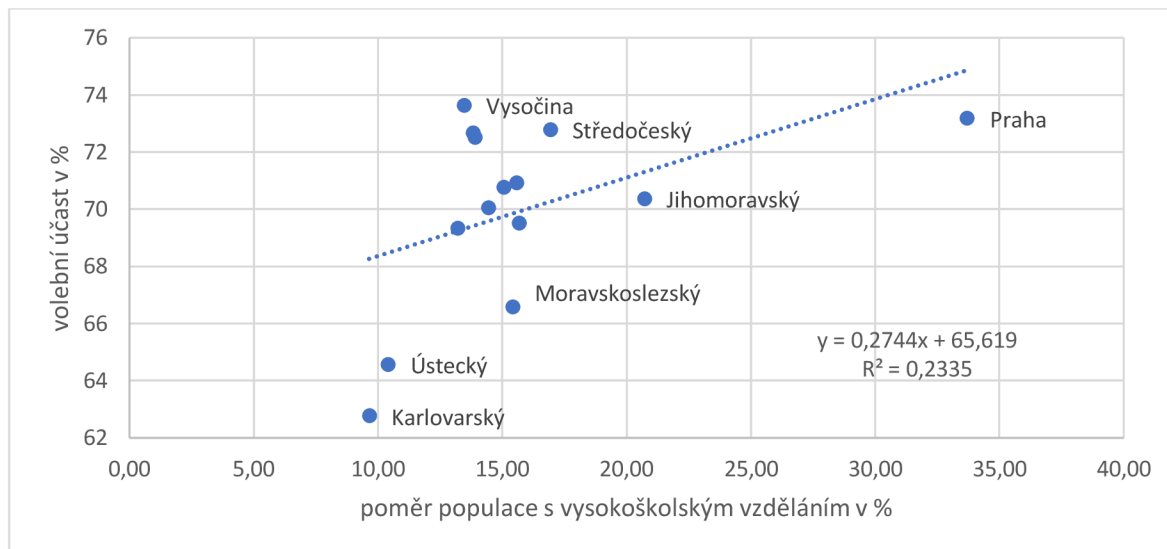
Graf 12: Závislost volební účasti na poměru populace se ZŠ vzděláním

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

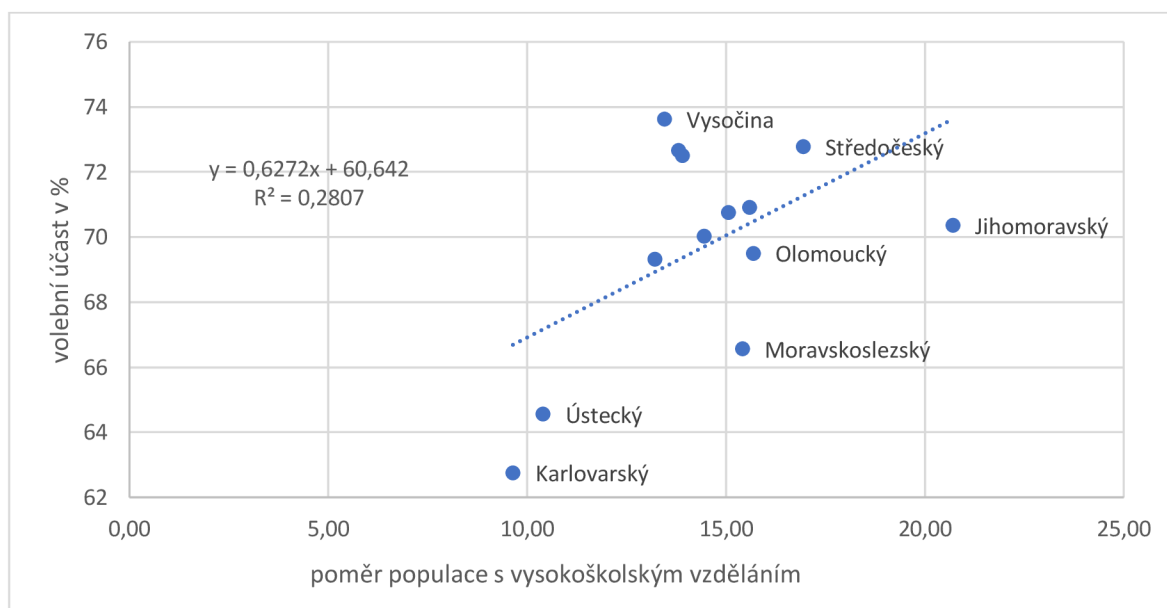
Stejným způsobem byl posouzen vztah mezi volební účastí a poměrem obyvatel, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. Mezi regiony NUTS 3 existuje velký rozptyl hodnot v poměru obyvatel s vysokoškolským vzděláním. V grafu 13 byly zohledněny hodnoty ze všech krajů, včetně Prahy. Lineární regresní funkcí $y = 65,619 + 0,2744x$ viz [2.12] bylo vypočteno, že mezi volební účastí a vysokoškolským vzděláním existuje přímá střední závislost. Při posouzení vhodnosti lineárního regresního modelu byla vzorcem [2.13] vypočtená hodnota indexu determinace R^2 , která uvádí, že volební účast je zde ovlivněna vzděláním pouze ze 23 %. V grafu 14 byla proto otestována varianta bez zohlednění území hlavního města. Lineární regresní funkcí $y = 0,6272x + 60,642$ viz [2.12] byla i v tomto případě vypočítána střední síla závislosti. Index determinace R^2 0,28 značí, že tento model vykazuje závislost výše volební účasti na vzdělání z 28 %. Rozptyl hodnot (ať už vysokých v případě Prahy, nebo nízkých, v případě Ústeckého a Karlovarského kraj) zde tedy model zkresluje ve velké míře.

Graf 13: Závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (včetně Prahy)

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

Graf 14: Závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (mimo Prahu)

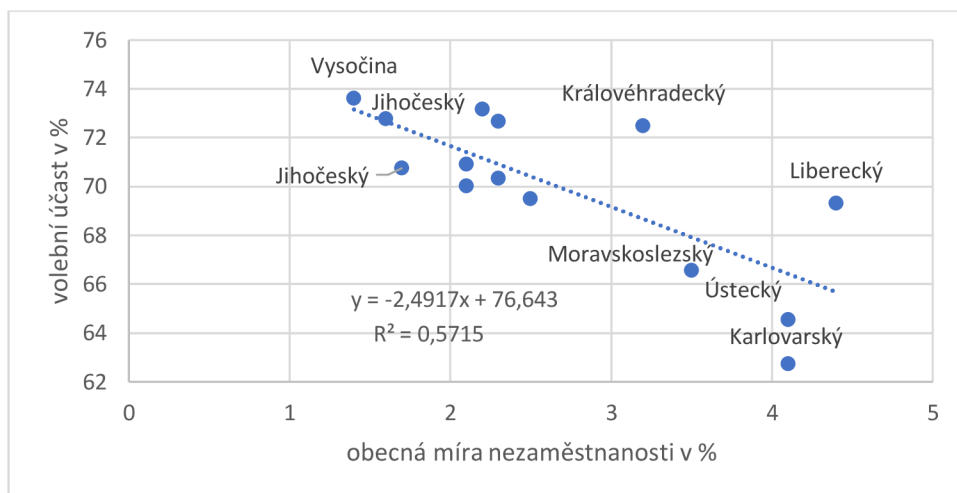

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

Pomocí regresní lineární funkce (viz vztah 2.12.) $y = 76,643 - 2,4917x$ byla popsána závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti. Těsnost závislosti byla vypočítána [2.15] na $-0,76$, čímž je prokázána silná závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti. Při posouzení vhodnosti lineárního regresního modelu byla vztahem [2.13]

vypočtena hodnota indexu determinace R^2 0,57, což značí, že volební účast je zde z 57 % ovlivněna výší obecné míry nezaměstnanosti.

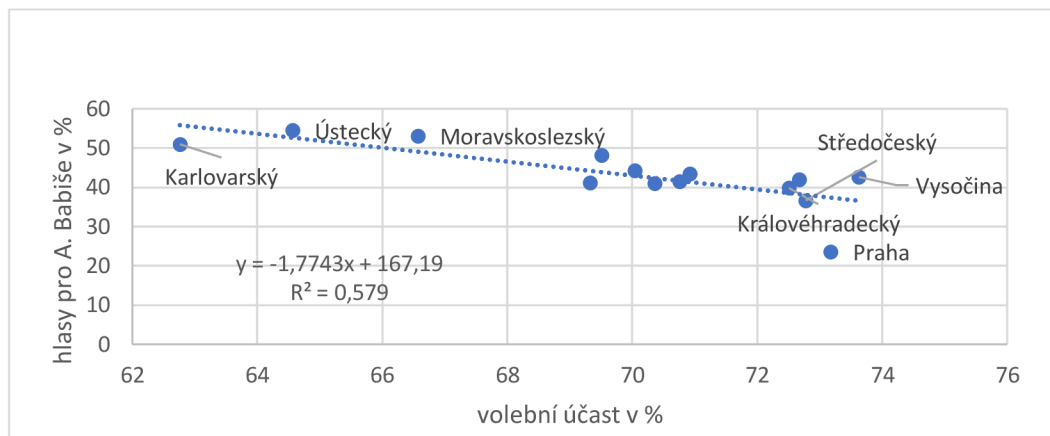
Graf 15: Závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

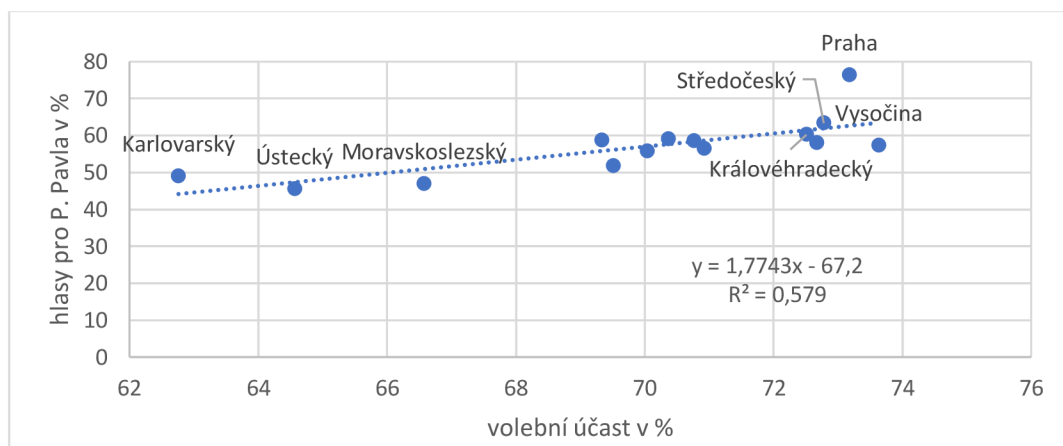
Posledním vztahem, který tato bakalářská práce posuzovala, byla existence závislosti mezi volbou kandidáta a volební účastí. Pomocí regresní lineární funkce $y = 167,19 - 1,77432x$ v případě volby Andreje Babiše a $y = 67,2 + 1,77432x$ v případě volby Petra Pavla viz [2.12] byly vypočítány hodnoty -0,76 u Andreje Babiše a 0,76 u Petra Pavla, což značí silnou závislost. Při posouzení vhodnosti lineárního regresního modelu byly vzorcem [2.13] vypočteny hodnoty indexu determinace R^2 0,57. V obou případech tedy modely potvrzují, že výběr kandidáta je z 57 % ovlivněn výší volební účasti. Z těchto údajů lze též vyčíst, že Andrej Babiš byl preferován spíše v oblastech s nižší účastí během voleb, zatímco čím vyšší volební účast v kraji byla, tím spíše dostal hlas Petr Pavel.

Graf 16: Závislost volby Andreje Babiše na volební účasti

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

Graf 17: Závislost volby Petra Pavla na volební účasti

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, vlastní zpracování

5 Zhodnocení výsledků

5.1 Zhodnocení praktické části

Kvalitativní porovnání volebních modelů jednotlivých agentur pro průzkum veřejného mínění přineslo poměrně zajímavé srovnání. Všechny agentury vybíraly respondenty na základě kvótního výběru (KANTAR částečně kvótním a náhodným výběrem). Nejpřesnější volební modely zveřejnila agentura MEDIAN, která však měla nejmenší počet respondentů, v průměru okolo 1000 respondentů v každém předvolebním průzkumu. Oproti tomu agentura STEM, která měla vzorek více než dvojnásobný, v průměru 2300 respondentů, měla ze všech tří agentur nejméně přesné volební modely. MEDIAN měl přitom největší rozpětí statistických odchylek, od 0,5 procentního bodu po 3,5 procentního bodu. Všechny tři agentury dle svých statistik provedly průřez napříč populací dle běžných sociodemografických ukazatelů a zároveň i dle volebního chování v předchozích prezidentských volbách v roce 2018.

Průměrná volební účast v prvním kole prezidentských voleb byla 68,24 %, rozdíl mezi krajem s nejvyšší volební účastí byla 12,67 % (Vysočina 72,54 %, Karlovarský 59,87 %). Ve druhém kole stoupla volební účast ve všech krajích a průměrná účast se tak zvedla na 70,25 %, a rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší účastí se snížil na 10,87 % (Vysočina 73,63 %, Karlovarský 62,76 %). Nejnižší volební účast byla v obou kolech v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Nabízí se souvislost mezi zařazením těchto krajů do regionů soudržnosti NUTS 2 Severozápad a Moravskoslezsko, a výší volební účasti. Tyto kraje mezi regiony s největším počtem sociálně vyloučených lokalit, a proto byly sloučeny v rámci určování jednotek NUTS 2, tak, aby do nich byly účinně směřovány prostředky z rozvojových fondů Evropské unie.

Statistický pohled na volební účast také potvrdil příčinnou souvislost mezi výší volební účasti a sociodemografickými ukazateli. Nejsilnější závislost se jevila mezi obecnou mírou nezaměstnanosti, kde jsou právě v těchto třech krajích evidovány nejvyšší hodnoty nezaměstnanosti. Stejně tak byla prokázána silná závislost ($r=0,81$) mezi výší volební účasti a poměrem populace, kde nejvyšší dosažené vzdělání bylo pouze základní nebo dokonce neukončené základní. I zde je největší poměr populace evidován v třech krajích s nejnižší volební účastí. Příčinná souvislost mezi volební účastí a poměrem populace s vysokoškolským vzděláním byla pouze středně silná ($r=0,48$), to ale může být ovlivněno

tím, že nejvyšších čísel dosahují Jihomoravský kraj a hlavní město Praha, kde jsou dvě největší města a velký počet vysokých škol. Nabízí se tak otázka, zda se absolventi vrací do míst původního bydliště nebo zůstávají v okolí univerzitních měst.

Neméně zajímavý je i pohled, ve kterých krajích vyhrál druhé kolo celkově neúspěšný kandidát Andrej Babiš. Více než poloviční podíl hlasů ve druhém kole obdržel pouze ve třech krajích a opět se jednalo o Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský. Naproti tomu nejnižší počet hlasů (23,61 %) dostal v hlavním městě Praha, kde byla druhá nejvyšší volební účast (73,17 %).

5.2 Přímá volba prezidenta a volební účast v Evropě

Portál Česká justice (2024) uvádí, že přímou volbu prezidenta má zavedenou 23 zemí v Evropě. Nepřímou volbu má pak zavedenou 11 států a zbytek státních uspořádání jsou monarchie. Ve většině zemí Evropy, kde je zavedena přímá volba prezidenta, je dvoukolový systém voleb a ve druhém kole stačí ke zvolení prostá většina hlasů. Pro srovnání volební účasti u prezidentských voleb byly vybrány sousední státy České republiky. Prezident je přímo volen ve Slovenské, Rakouské a Polské republice. Přestože na Slovensku je přímá volba zavedena již od roku 1999, volební účast při posledních volbách v roce 2019 byla pouhých 48,74 % v prvním kole a 41,79 % ve druhém kole (Štatistický úrad Slovenskej republiky, 2024). V Polské republice probíhaly poslední prezidentské volby v roce 2020. V prvním kole se voleb účastnilo 64,51 % voličů, druhého kola pak 68,18 % voličů (Krajowe Biuro Wyborcze, 2024). Prezident Rakouské republiky se volil v roce 2022 a kandidát byl zvolen již v prvním kole. Volební účast během tohoto kola byla 65,19 % (Bundesministerium Inneres, 2024).

Přímá volba prezidenta se v České republice kromě roku 2023 konala zatím pouze dvakrát, v letech 2013 a 2018. Ze statistik ČSÚ (ČSÚ_d, ČSÚ_e 2024) lze vyčíst, že v roce 2013 dorazilo k prvnímu kole voleb 61,31 % voličů a ve druhém kole svůj hlas vhodilo pouze 59,11 % voličů. Během druhé volby prezidenta o pět let později byla volební účast v prvním kole 61,92 % a ve druhém kole 66,6 %. Třetí volba prezidenta dokonce prolomila hranici 70 %.

Ve srovnání s okolními evropskými státy se tedy jednalo o nejvyšší účast. Je otázkou, co takto vysokou volební účast způsobilo a zda tento trend bude pokračovat nebo se bude jednat spíše o ojedinělý jev.

6 Závěr

O přímou volbu prezidenta usilovala jak laická, tak politická veřejnost v podstatě od založení samostatného českého státu v roce 1993. Navzdory očekávání byla volební účast během přímé volby prezidenta poměrně nízká a ve druhém kole se k urnám dostavilo dokonce ještě méně voličů než v kole prvním. Prvním přímo zvoleným prezidentem se tak v roce 2013 stal Miloš Zeman, kdy ho na tuto pozici zvolil zhruba 59 % voličů. Při druhé volbě v roce 2018 získal Miloš Zeman tento mandát podruhé, a tak se v roce 2023 o post prezidenta republiky ucházeli noví kandidáti.

Favority voleb byli od začátku Andrej Babiš, Petr Pavel a později se k nim připojila i Danuše Nerudová. Právě na příkladu Danuše Nerudové lze vidět, jak silný vliv na výsledek voleb může mít veřejné mínění a jakou moc mají masová média. Andrej Babiš a Petr Pavel měli dle předvolebních průzkumů poměrně stabilní voličskou základnu. Oba ovšem silně polarizovali společnost a pro mnoho voličů nebyl ani jeden z kandidátů z různých důvodů tzv. „volitelný“. To posílilo pozici Danuše Nerudové. Jako první ženě v historii jí volební modely přisuzovaly velký náskok před dalšími kandidáty a stala se tak třetím silným hráčem předvolebních kampaní. Těsně před prvním kolem však byla zveřejněna poměrně zásadní informace ohledně skandálního získávání vysokoškolských titulů na Mendelově univerzitě v Brně v době, kdy byla Nerudová rektorkou. V tu chvíli již k průzkumům veřejného mínění nedocházelo, neboť platí obecný úzus, že tři dny před volbami se již nezveřejňují, aby nemohlo být s veřejným míněním jakkoli manipulováno a nedocházelo tak k ovlivňování voličů. Nikdy tedy nebyl schopen předpovědět, jak prudký pád Nerudovou čeká. Přitom ještě na začátku ledna byla podle médií velice silnou kandidátkou, která mohla jednoho nebo druhého favorita přeskocit nebo alespoň silně ohrozit.

Výsledky nakonec potvrdily, že Babiš a Pavel byli opravdu nejsilnější favorité a oba tak postoupili do druhého kola, Nerudová sice skončila na třetím místě, ale s mnohem menším podílem hlasů, než kolik jí bylo ve volebních modelech predikováno. Třetí volba prezidenta České republiky tedy přinesla dvě poměrně zajímavá zjištění. Správně mířené politické kampaně a antikampaně mají za výsledek poměrně vysokou volební účast. Je otázkou, zda za motivaci voličů, proč jít k volbám, stála snaha o podporu jejich kandidáta, nebo spíš strach, aby nevyhrál ten druhý. A pak také, že informace zveřejněná na poslední chvíli může poměrně důrazně zahýbat s veřejným míněním a změnit tak očekávaný výsledek voleb.

Seznam použitých zdrojů

- ADAMEC, Č. 1966. *Počátky výzkumu veřejného mínění u nás: I. část*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review. 2(1), 1-16, [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1966/01/01.pdf>
- ADAMEC, Č. 1966. *Počátky výzkumu veřejného mínění u nás: II. část*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review. 2(1), 383-399, [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1966/03/02.pdf>
- BEČVÁŘ, J. 1998. *Nedokončený předvolební průzkum v lednu 1948*. In : *hn.cz* [online]. 24.2.1998 [cit. 2022-07-22]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-946940-nedokonceny-predvolebni-vyzkum-v-lednu-1948>
- BLATNÁ, D. 2008. *Metody statistické analýzy*. 3. vydání. Praha: Bankovní institut vysoká škola. 92 s. ISBN 978-80-7265-129-0.
- BUDÍKOVÁ, M., KRÁLOVÁ, M., MAROŠ, B. 2010. *Průvodce základními statistickými metodami*. 1. vydání. Praha: Grada. 272 s. ISBN 978-80-247-3243-5.
- BI, Bundesministerium Inneres. 2024. *Bundespräsidentenwahl 2022* [online]. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://bundeswahlen.gv.at/2022/>
- ČERMÁKOVÁ, A., GAJDUKOVÁ, E. 2021. *Záleží na tom, kdo zvedne telefon. Proč volby dopadnou jinak, než předpovídají průzkumy*. In: *E15.cz* [online]. [cit. 2023-09-30]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/volby/volby-do-snemovny/zalezi-na-tom-kdo-zvedne-telefon-proc-volby-dopadnou-jinak-nez-predpovidaji-pruzkumy-1383008>
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2023a. *Česko v číslech* [online]. Praha. [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/150808213/32020321.pdf/11751856-b9c5-43c5-93bd-56381d529d56?version=1.8>
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2023b. *Porovnání krajů – pořadí krajů* [online]. Praha. [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/150808213/32020321.pdf/11751856-b9c5-43c5-93bd-56381d529d56?version=1.8>
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2023c. *Porovnání krajů v mapách* [online]. Praha. [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/porovnani-kraju-mapa>

- ČSÚ, Český statistický úřad. 2024d. *Volba prezidenta republiky v roce 2013* [online]. Praha. [cit. 2023-12-31]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.czso.cz/documents/10180/20534090/42251302.pdf/c079350c-71f8-4670-bd00-60ea3b7599eb?version=1.0
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2024e. *Volba prezidenta republiky v roce 2018* [online]. Praha. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.czso.cz/documents/10180/61449418/2200861802.pdf/07fca822-9ea4-4524-8516-62e125f85723?version=1.1
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2024. *Sčítání lidí, domů a bytů* [online]. Praha. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=33495#katalog=31428
- ČSÚ, Český statistický úřad. 2024. *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01.-14.01.2023 (promítnuto usnesení NSS)*. [online]. Praha. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe?xjazyk=CZ
- CVVM, Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Kdo jsme*. [online]. [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/cz/cvvm/kdo-jsme
- GERLOCH, A. 1994. *Ústavní systém České republiky: Základy českého ústavního práva*. 1. vydání. Praha: Prospektrum. 240 s. ISBN 80-854-3185-8.
- GRONSKÝ, J. 2005. *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa I. 1914–1945*. Praha: Karolinum. 586 s. ISBN 978-80-246-1027-6.
- HENDL, J. 2012. *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál. 583 s. ISBN 80-7367-123-9.
- HILLYGUS, S. 2011. „The evolution of election polling in the United States“. *The Public Opinion Quarterly* 75 (5): 962-981. [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: https://doi.org/10.1093/poq/nfr054
- HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J., FISHER, J. 2007. *Statistika pro ekonomy*. 8. vydání. Praha: Professional Publishing. 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.
- HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., ŠEDO, J. 2018. *Politické systémy*. 2. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal Publishing. 296 s. ISBN 978-80-7485-150-6.
- HUNTOVÁ, H. 2013. *Veřejné mínění*. In: *SIMAR* [online] [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: https://webarchive.org/web/20170621063232/http://simar.cz/vzdelavani/verejne-mineni/

- CHÁBOVÁ, K., 2013. *Komparace metodických postupů předvolebních průzkumů agentur CVVM, ppm factum, Median a STEM*. Naše společnost [online]. 2013(1), 25-35 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1395/f28/Komparace%20metodick%C3%BDch%20postup%C5%AF%20p%C5%99edvolebn%C3%ADch%20pr%C5%AFzkum%C5%AF.pdf
- CHARVÁT, J., JUST, P. 2014. *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013: cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*. Praha: Metropolitan University Prague Press. 245 s. ISBN 978-80-86855-96-7.
- CHYTILEK, R., ŠEDO, J., LEBEDA, T., ČALOUD, R. 2006. *Volební systémy*. Praha: Portál. 376 s. ISBN 978-80-7367-548-6.
- JERÁBEK, H. 1997. *Paul Lazarsfeld a počátky komunikačního výzkumu*. Praha: Karolinum. 184 s. ISBN 80-7184-342-3.
- JUNGOVÁ, E. 2009. *Výzkumy veřejného mínění a média v České republice*. Slovenská politologická revue [online]. 9(4), 199-217 [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: https://sjps.fsvucm.sk/Articles/09_4_9.pdf
- LÖSTER T., ŘEZANKOVÁ, H., LANGHAMROVÁ, J. 2009. *Statistické metody a demografie*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu. 291 s. ISBN 978-80-86730-43-1.
- LUSINCHI, D. 2012. „President“ Landon and the 1936 Literary Digest Poll. *Social Science History*. 36(1), 23-54 [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/E360C38884D77AA8D71555E7AB6B822C/S014555320001035Xa.pdf/president-landon-and-the-1936-literary-digest-poll-were-automobile-and-telephone-owners-to-blame.pdf>
- KAPLAN, K. 2012. *Národní fronta 1948-1960*. Vyd. 1. Praha: Academia. 912 s. ISBN 978-80-200-2074-1.
- KANTAR CZ. *Trendy Česka*. [online]. [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: <https://cz.kantar.com/trendyceska/>
- KANTAR CZ. *Výzkum před prezidentskými volbami 2023 1. vlna*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/2675542-prezidentske_volby_vyzkum_1vlna.pdf

KANTAR CZ. *Výzkum před prezidentskými volbami 2023 2. vlna*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/2677501-prezidentske_volby_2023_2vlna_model_potencial.pdf

KANTAR CZ. *Výzkum před prezidentskými volbami 2023 3. vlna*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/2679398-prezidentske_volby_2023_3vlna_.pdf

KANTAR CZ. *Výzkum před prezidentskými volbami 2023 (2. kolo) 4. vlna*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ct24.ceskatelevize.cz/sites/default/files/2681421-kantar_datacollect_prezidentskevolby_4vlna.pdf

KRAJOWE BIURO WYBORZCE. *Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*. [online]. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: https://prezydent20200628.pkw.gov.pl/prezydent20200628/pl/frekwencja/1/Koniec/pl

KREJČÍ, O. 2006. *Nová kniha o volbách*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing. 484 s. ISBN 80-86946-01-0

MEDIAN, Median s.r.o.. *O nás*. [online]. [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: https://www.median.eu/cs/?page_id=25

MEDIAN. *Volební model prezidenti 16.9.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/09/Volby_prezident_2022_08_v04MM.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 13.10.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/10/Volby_prezident_2022_09_v05IC.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 17.11.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/11/Volby_prezident_2022_10_v02IC.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 7.11.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/11/Volby_prezident_2022_10_v02IC.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 9.12.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclcfindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/12/Volby_prezident_2022_11_v05.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 21.12.2022*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclcfindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2022/12/Volby_prezident_2022_12_v04IC_PRO_MEDIA.pdf

MEDIAN. *Volební model prezidenti 09.01.2023*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclcfindmkaj/https://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2023/01/Volby_prezident_2023_V12.pdf

MIŠOVIČ, J. 2014. *Hadley Cantril: Významný teoretik a metodolog veřejného mínění (1906-1969)*. Naše společnost [online]. 2014 (2), 45-50 [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a1819/f28/NS14-2_Hadley%20Cantril.pdf

MVČR, Ministerstvo vnitra České republiky. *Volby v ČR*. [online]. [cit. 2023-10_04]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volby-v-cr.aspx>

MVČR, Ministerstvo vnitra České republiky. *Volba prezidenta republiky- základní informace pro kandidáty*. [online]. [cit. 2023-10_05]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/volby/clanek/volba-prezidenta-republiky-zakladni-informace-pro-kandidaty.aspx>

PAVLÍČEK, V. 2008. *Ústavní právo a státověda: II. díl*, Praha: LINDE. 800 s. ISBN 978-80-7201-694-5.

POSPÍŠIL, B. 1946. *Co jest veřejné mínění? Veřejné mínění*. 1946 (2), 3-4.

SCHELLE, K., TAUCHEN, J. 2013. *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích. Díl 1*. Praha: Linde Praha. 1300 s. ISBN 978-80-7201-922-9.

SIMAR, Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění. *Etické zásady oboru* [online]. [cit. 2023-07-23]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/cvvm/kdo-jsme>

SIMPSON, C. 1996. *Science of Coercion: Communication Research and Psychological Warfare, 1945-1960*. Dotisk. Oxford: Oxford university press. 224 s. ISBN 978-01-9510-292-5.

SKALSKÁ, H. 2013. *Aplikovaná statistika*. Hradec Králové: Gaudeamus. 233 s. ISBN 978-80-7435-320-8.

SMUTNÝ, J., TOMEŠ, J. 1996. *Svědectví prezidentova kancléře*. 1. vydání. Praha: Mladá fronta. 339 s. ISBN 80-204-0567-4.

STEM. *Prezidentští kandidáti šest týdnů před volbami*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/prezidentsti-kandidati-sest-tydnu-pred-volbami/>

STEM. *Prezidentští kandidáti deset dní do voleb*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/prezidentsti-kandidati-deset-dni-do-voleb/>

STEM. *Prezidentští kandidáti deset dní do druhého kola*. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/prezidentsti-kandidati-deset-dni-do-druheho-kola/>

SÚ AV ČR, Sociologický ústav akademie věd České republiky. *Sociologická encyklopedie*. [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/M%C3%ADn%C4%9Bn%C3%AD_ve%C5%99ejn%C3%A9

SVATOŠOVÁ L., KÁBA, B. 2020. *Statistické metody II*. Praha: Česká zemědělská univerzita. 105 s. ISBN 978-80-213-1736-9.

ŠIPULA, P. 2021. *Aktuální volební průzkumy: Jak agentury zpracovávají výsledky?* In: E15.cz [online]. [cit. 2023-10-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/volby/volby-do-snemovny/aktualni-volebni-pruzkumy-jak-agentury-zpracovavaji-vysledky-1381628>

ŠÚSR, Štatistický úrad Slovenskej republiky. *Súhrnné výsledky hlasovania*. [online]. [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: <https://volby.statistics.sk/prez/prez2019/sk/data04.html>

ŠUBRT, J. 1992. *K historii sociologie veřejného mínění (přehledová studie)*. AUC philosophica et Historica [online]. 1992(2), 27-39 [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4709/PheH_1992_2_0027.pdf

TABERY, E. 2008. *Hledá se prezident*. 1. vydání. Praha: Respekt Publishing. 452 s. ISBN 978-80-903766-7-0.

RHODES, C. 2022. *A brief history of opinion polls*. In: moadoph.gov.au [online] [cit. 2023-07-22]. Dostupné z: <https://www.moadoph.gov.au/blog/a-brief-history-of-opinion-polls/#>

VÁVRA, M., ČÍŽEK, T. 2020. *Výzkum veřejného mínění před rokem 1989: služba vědě, státnímu aparátu a veřejnosti*. Naše společnost [online]. 2020(1), 11-32 [cit. 2023-07-19]. Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a5350/f28/2020-01_na%C5%A1e-spole%C4%8Dnost_vyzkumy89.pdf

VINOPAL, J. 2006. *Povaha předvolebních průzkumů a jejich role v rozhodování voličů*. Naše společnost [online]. 2006 (1), 3-8 [cit. 2023-09-30]. Dostupné z:

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a543/f28/100050s_vinopa1-pruzkumy.pdf

ZIMEK, J. 2006. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. Brno: Masarykova univerzita. 179 s. ISBN 80-210-4094-7.

Zákon č. 11/1918 Sb. Zákon o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 271/1919 Sb. Zákon, kterým se mění zákon o prozatímní ústavě

Zákon č. 121/1920 Sb. Zákon Národního shromáždění, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky

Zákon č. 161/1920 Sb. Zákon o volbě presidenta republiky

Ústavní zákon č. 330/1938 Sb., Ústavní zákon o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko-Slovenské a o mimořádné moci nařizovací

Dekret č. 47/1945 Sb., Ústavní dekret presidenta republiky o Prozatímním Národním shromáždění

Zákon č. 75/1948 Sb., Zákon o volbách do Národního shromáždění

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

Zákon č. 152/1948 Sb., Zákon o volbě presidenta republiky

Zákon č. 213/1948 Sb., Zákon o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů

Zákon č. 27/1954 Sb., Zákon o volbách do Národního shromáždění

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., Ústavní zákon o československé federaci

Ústavní zákon č. 135/1989 Sb., Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Ústavní zákon č. 161/1989 Sb., Ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci

Předpis č. 183/1989 Sb., Ústavní zákon o volbě nových poslanců zákonodárných sborů

Ústavní zákon č. 45/1990 Sb., Ústavní zákon o zkrácení volebního období zákonodárných sborů

Předpis 542/1992 Sb., Ústavní zákon o zániku České a Slovenské Federativní Republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 71/2012 Sb. Ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

7 Seznam obrázků a grafů

7.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Logo Centra pro výzkum veřejného mínění	29
Obrázek 2: Logo agentury Median s. r. o.	30
Obrázek 3: Logo agentury Kantar group.....	30
Obrázek 4: Logo agentury STEM.....	31
Obrázek 5: Logo sdružení SIMAR.....	31
Obrázek 6: Stav obyvatelstva k 31.12.2022 v krajích České republiky.....	33
Obrázek 7: Výše HDP na obyvatele krajů České republiky v Kč ke dni 31.12.2022.....	33
Obrázek 8: Medián hrubých měsíčních mezd v Kč dle krajů České republiky ke 31.12.2022	34
Obrázek 9: Počet aktivních podnikatelů na 1000 obyvatel v krajích České Republiky k 31.12.2022	35
Obrázek 10: Stav obecné míry nezaměstnanosti (%) v krajích České republiky ke 31.12.2022	36
Obrázek 11: Průměrný věk obyvatelstva v České republice dle krajů ke dni 31.12.2022..	37
Obrázek 12: Poměr obyvatelstva žijícího ve městech (%) dle krajů České republiky ke 31.12.2022	39
Obrázek 13: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na poměru populace se ZŠ vzděláním	72
Obrázek 14: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním	73
Obrázek 15: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti	73
Obrázek 16: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost výběru volby Andreje Babiše na volební účasti	74
Obrázek 17: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost výběru volby Petra Pavla na volební účasti.....	74

7.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Volební modely MEDIAN.....	68
---------------------------------------	----

Tabulka 2: Volební modely STEM 1. kolo	68
Tabulka 3: Volební modely STEM 2. kolo	68
Tabulka 4: Volební modely KANTAR 1. kolo	69
Tabulka 5: Volební modely KANTAR 2. kolo	69
Tabulka 6: Srovnání výsledků volebních modelů a reálných výsledků v 1. kole.....	70
Tabulka 7: Srovnání výsledků volebních modelů a reálných výsledků ve 2. kole.....	70
Tabulka 8: Volební účast v 1. a 2. kole.....	71
Tabulka 9: Vybrané ukazatele pro určení závislosti	72

7.3 Seznam grafů

Graf 1: Vývoj volebních modelů v čase u agentury MEDIAN	41
Graf 2: Vývoj volebních modelů v čase u agentury STEM	42
Graf 3: Volební model před 2. kolem voleb u agentury STEM	42
Graf 4: Vývoj volebních modelů v čase u agentury KANTAR	43
Graf 5: Volební model před 2. kolem voleb u agentury KANTAR	44
Graf 6: Volební model MEDIAN a skutečný výsledek voleb.....	45
Graf 7: Volební model KANTAR a skutečný výsledek voleb	46
Graf 8: Volební model STEM a skutečný výsledek voleb.....	47
Graf 9: Volební modely všech agentur a skutečný výsledek voleb	48
Graf 10: Volební modely KANTAR A STEM a skutečný výsledek voleb	49
Graf 11: Porovnání výše volební účasti v 1. a 2. kole voleb	50
Graf 12: Závislost volební účasti na poměru populace se ZŠ vzděláním	51
Graf 13: Závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (včetně Prahy).....	52
Graf 14: Závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (mimo Prahu).....	52
Graf 15: Závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti	53
Graf 16: Závislost volby Andreje Babiše na volební účasti	54
Graf 17: Závislost volby Petra Pavla na volební účasti	54

7.4 Seznam příloh

Příloha 1: Volební modely jednotlivých agentur.....	68
---	----

Příloha 2: Porovnání posledního volebního modelu všech agentur s reálným výsledkem voleb.....	70
Příloha 3: Volební účast.....	71
Příloha 4: Závislost volební účasti na vybraných sociodemografických ukazatelích a závislost výběru kandidáta na volební účasti.....	72

Přílohy

Příloha 1: Volební modely jednotlivých agentur

Tabulka 1: Volební modely MEDIAN

kandidát	VIII.22	IX.22	X.22	XI.22	XII.22	I.23
Andrej Babiš	23,5	23,5	22	26,5	24,5	26,5
Petr Pavel	22	24	22,5	23,5	28	29,5
Danuše Nerudová	11,5	10	7,5	28	27,5	21
Pavel Fischer	6,5	8		5,5	5,5	6
Marek Hilšer	6,5	5,5	4,5	3,5	5	4
Josef Středula	7,5	7,5	7	<2	4	2,5
Karel Janeček	2,5	<2	<2	2	<2	<2
Jaroslav Bašta	<2	<2	<2	2,5	3,5	7
Miroslava Němcová	3,5	5,5	4	<2	0	0

Zdroj: MEDIAN, vlastní zpracování

Tabulka 2: Volební modely STEM 1. kolo

kandidát	model šest týdnů před volbami	model dva týdny před volbami
Andrej Babiš	24,3	24,6
Petr Pavel	17,7	22,7
Danuše Nerudová	22,4	21,4
Pavel Fischer	3,7	4,4
Marek Hilšer	2,7	1,5
Josef Středula	2,2	1,8
Jaroslav Bašta	1,7	4,1

Zdroj: STEM, vlastní zpracování

Tabulka 3: Volební modely STEM 2. kolo

kandidát	2.kolo
Andrej Babiš	34,1
Petr Pavel	44,9
jiné	21

Zdroj: STEM, vlastní zpracování

Tabulka 4: Volební modely KANTAR 1. kolo

kandidát	1.vlna	2.vlna	3.vlna
Andrej Babiš	27	26,5	26,5
Petr Pavel	26,5	26,5	27
Danuše Nerudová	23,5	27	22
Pavel Fischer	5,5	6	8
Marek Hilšer	4	4	3,5
Josef Středula	4	3	3
Karel Janeček	2,5	2	2
Jaroslav Bašta	2	3,5	7

Zdroj: KANTAR, vlastní zpracování

Tabulka 5: Volební modely KANTAR 2. kolo

kandidát	2.kolo
Andrej Babiš	38
Petr Pavel	53
nerozhodnuto	9

Zdroj: KANTAR, vlastní zpracování

Příloha 2: Porovnání posledního volebního modelu všech agentur s reálným výsledkem voleb

Tabulka 6: Srovnání výsledků volebních modelů a reálných výsledků v 1. kole

kandidát	KANTAR	STEM	MEDIAN	reálné výsledky 1. kolo	dif kantar	dif stem	dif median
Petr Pavel	27	22,7	29,5	35,4	131%	156%	120%
Andrej Babiš	26,5	24,6	26,5	34,99	132%	142%	132%
Danuše Nerudová	22	21,4	21	13,92	63%	65%	66%
Jaroslav Bašta	7	4,1	7	4,45	64%	109%	64%
Pavel Fischer	8	4,4	6	6,75	84%	153%	113%
Marek Hilšer	3,5	1,5	4	2,56	73%	171%	64%

Zdroj: KANTAR, STEM, MEDIAN, ČSÚ, vlastní zpracování

Tabulka 7: Srovnání výsledků volebních modelů a reálných výsledků ve 2. kole

2. kolo	KANTAR	STEM	reálné výsledky 2. kolo
Petr Pavel	53	44,9	58,32
Andrej Babiš	38	34,1	41,67

Zdroj: KANTAR, STEM, ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha 3: Volební účast

Tabulka 8: Volební účast v 1. a 2. kole

kraj	volební účast 1. kolo	volební účast 2. kolo	rozdíl
zahraničí	71,72	80,27	8,55
Ústecký	61,5	64,56	3,06
Moravskoslezský	63,65	66,57	2,92
Karlovarský	59,87	62,76	2,89
Olomoucký	67,24	69,51	2,27
hlavní město Praha	70,95	73,17	2,22
Liberecký	67,27	69,33	2,06
celorepublikově	68,24	70,25	2,01
Jihomoravský	68,48	70,36	1,88
Plzeňský	68,27	70,04	1,77
Královehradecký	70,91	72,51	1,6
Zlínský	69,35	70,92	1,57
Středočeský	71,4	72,78	1,38
Jihočeský	69,43	70,76	1,33
Pardubický	71,47	72,67	1,2
Vysočina	72,54	73,63	1,09

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Příloha č. 4: Závislost volební účasti na vybraných sociodemografických ukazatelích a závislost výběru kandidáta na volební účasti

Tabulka 9: Vybrané ukazatele pro určení závislosti

kraj	Andrej Babiš	Petr Pavel	volební účast 1. kolo	volební účast 2. kolo	obecná míra nezam. 2Q 2023	ZŠ včetně neukončeného	VŠ
Karlovarský	50,99	49	59,87	62,76	4,1	16,88	9,64
Ústecký	54,47	45,52	61,5	64,56	4,1	16,66	10,39
Moravskoslezský	53,07	46,92	63,65	66,57	3,5	13,79	15,41
Liberecký	41,19	58,8	67,27	69,33	4,4	13,71	13,21
Olomoucký	48,2	51,79	67,24	69,51	2,5	12,83	15,68
Plzeňský	44,28	55,71	68,27	70,04	2,1	13,08	14,45
Jihomoravský	41	58,99	68,48	70,36	2,3	12,07	20,71
Jihočeský	41,42	58,57	69,43	70,76	1,7	12,79	15,06
Zlínský	43,45	56,54	69,35	70,92	2,1	12,99	15,58
Královehradecký	39,78	60,21	70,91	72,51	3,2	12,68	13,91
Pardubický	41,91	58,08	71,47	72,67	2,3	12,59	13,81
Středočeský	36,66	63,33	71,4	72,78	1,6	12,16	16,94
hlavní město Praha	23,61	76,38	70,95	73,17	2,2	7,78	33,70
Vysočina	42,6	57,39	72,54	73,63	1,4	12,38	13,45

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Obrázek 13: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na poměru populace se ZŠ vzděláním

Regresní statistika		korelace			Sloupec 1	Sloupec 2			
Násobné R	0,819098076	Sloupec 1		1					
Hodnota spolehlivosti R	0,670921658	Sloupec 2		-0,819098076	1				
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,643498462								
Chyba stf. hodnoty	1,273293656								
Pozorování	14								
ANOVA									
		Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F			
Regrese	1	39,66531491	39,66531491	24,46548087	0,000338503				
Rezidua	12	19,45532081	1,621276734						
Celkem	13	59,12063571							
		Koeficienty	Chyba stf. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%
Hranice		50,21941359	7,526824745	6,67205831	2,28633E-05	33,81987127	66,61895591	33,81987127	66,61895591
Soubor X 1		-0,531541176	0,107463266	-4,94625928	0,000338503	-0,765683519	-0,297398834	-0,765683519	-0,297398834

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracování

Obrázek 14: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (včetně Prahy)

Regresní statistika		korelace		Sloupec 1	Sloupec 2			
Násobné R	0,48320051	Sloupec 1	1					
Hodnota spolehlivosti R	0,233482733	Sloupec 2	0,48320051	1				
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,169606294							
Chyba stř. hodnoty	2,994600468							
Pozorování	14							
ANOVA								
	Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F			
Regrese	1	32,77870928	32,77870928	3,655224636	0,080062306			
Rezidua	12	107,6115836	8,967631964					
Celkem	13	140,3902929						
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%
Hranice	65,61928688	2,411924292	27,20619676	3,74515E-12	60,36415528	70,87441847	60,36415528	70,87441847
Soubor X 1	0,274398413	0,14352401	1,911864178	0,080062306	-0,038313541	0,587110367	-0,038313541	0,587110367

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracován

Obrázek 15: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na poměru populace s VŠ vzděláním (mimo Prahu)

Regresní statistika		korelace		Sloupec 1	Sloupec 2			
Násobné R	0,530189287	Sloupec 1	1					
Hodnota spolehlivosti R	0,28110068	Sloupec 2	0,530189287	1				
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,215746196							
Chyba stř. hodnoty	2,456297054							
Pozorování	13							
ANOVA								
	Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F			
Regrese	1	25,95065259	25,95065259	4,301169017	0,062348887			
Rezidua	11	66,36734741	6,033395219					
Celkem	12	92,318						
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%
Hranice	-16,74874867	15,07319618	-1,111161062	0,290196213	-49,92462979	16,42713244	-49,92462979	16,42713244
Soubor X 1	0,447896881	0,215965701	2,073925991	0,062348887	-0,027440422	0,923234184	-0,027440422	0,923234184

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracován

Obrázek 16: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost volební účasti na obecné míře nezaměstnanosti

Regresní statistika		korelace		Sloupec 1	Sloupec 2			
Násobné R	0,755983706	Sloupec 1	1					
Hodnota spolehlivosti R	0,571511364	Sloupec 2	-0,755983706	1				
Nastavená hodnota spolehlivosti F	0,535803978							
Chyba stř. hodnoty	2,238966374							
Pozorování	14							
ANOVA								
	Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F			
Regrese	1	80,23464777	80,23464777	16,00541016	0,001759554			
Rezidua	12	60,15564509	5,012970424					
Celkem	13	140,3902929						
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%
Hranice	76,64338916	1,772316795	43,24474574	1,51958E-14	72,78184259	80,50493573	72,78184259	80,50493573
Soubor X 1	-2,491665285	0,622811033	-4,000676213	0,001759554	-3,848653954	-1,134676616	-3,848653954	-1,134676616

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracování

Obrázek 17: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost výběru volby Andreje Babiše na volební účasti

Regresní statistika		Sloupec 1		Sloupec 2					
Násobné R	0,760921	Sloupec 1	1						
Hodnota spolehlivosti R	0,579	Sloupec 2	-0,76092		1				
Nastavená hodnota spolehlivosti F	0,543917								
Chyba stř. hodnoty	5,174903								
Pozorování	14								
ANOVA									
	Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F				
Regrese	1	441,9597	441,9597	16,50358	0,001574745				
Rezidua	12	321,3555	26,77962						
Celkem	13	763,3152							
	Koeficienty	stř. hod.	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%	
Hranice	167,1903	30,59042	5,465446	0,000144	100,5394829	233,8410857	100,5394829	233,8410857	
Soubor X 1	-1,77428	0,436751	-4,06246	0,001575	-2,725880762	-0,822684383	-2,725880762	-0,822684383	

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracování

Obrázek 18: Výpočet indexu determinace a koeficientu korelace pro závislost výběru volby Petra Pavla na volební účasti

Regresní statistika		korelace		Sloupec 1		Sloupec 2			
Násobné R	0,760921	Sloupec 1	1						
Hodnota spolehlivosti R	0,579	Sloupec 2	0,760921		1				
Nastavená hodnota spolehlivosti R	0,543917								
Chyba stř. hodnoty	5,174903								
Pozorování	14								
ANOVA									
	Rozdíl	SS	MS	F	Významnost F				
Regrese	1	441,9596833	441,9596833	16,50358	0,001574745				
Rezidua	12	321,3554667	26,77962222						
Celkem	13	763,31515							
	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t Stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%	Dolní 95,0%	Horní 95,0%	
Hranice	-67,2003	30,59042085	-2,196775409	0,048416	-133,8510857	-0,549482851	-133,8510857	-0,549482851	
Soubor X 1	1,774283	0,436750774	4,062460056	0,001575	0,822684383	2,725880762	0,822684383	2,725880762	

Zdroj: ČSÚ, viz tabulka č. 9, dle vztahů [2.8, 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13 a 2.15], vlastní zpracování